

Mak

Nægkiarien Huvə yame Mak rimirai

Nægkiarien kwəkwə ye nəkwəkwə e Mak

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e-nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mə Jon Mak rimirai nəkwəkwə e. In, pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu Kristo. Mərig kamni kimə in fren huvə kirik kape Pita yame iriu kiravən ikin minə fam. Ol Wok ramni mə in apa kupən, Mak rimnor wok iriu Pol, kini ai, mivən mor wok iriu Banabas.

?Rimirai ramvən kimi pa? Kamni kimə Mak rimnamarə apa Rom ye nipig rimirai nəkwəkwə e. Kini tukmə ror in rimnamarə iriu Pita, kwasig ikin kishopni Pita. Mak rimirai nəkwəkwə e rivən kimi nəməhuak minə apa Rom mine yamə mine pəh nien mə kwənərəus kapə nəmə Isrel. Kitawə kharkun mə ramvən kimi nəmə pəh nien mə nəmə Isrel meinai Mak ramhoprai niprai norien minə kape nəmə Isrel, kini mirai nəgkiarien tiksın ye nəgkiarien e kamni kimə Arameak, yame nəmə Isrel kwənharkun ta. Mərig Mak rukreikin nəgkiarien minə a rivən ye nəgkiarien kape nəmə Gris, yame nəmə Rom kimnhani.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig Mak rimirai nəkwəkwə e, nəmə Rom kimisarmaru ye tanə ehuə yame rarkurao ye tahik e kamni kimə Mediterenian. Kapəriə nəgkiarien kirikianə əmə, kini kasarə ye nəmərinuyen. Ror pən, rimar əmə tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kirik ritərhav mivən ikin minə fam. Ye nipig a, Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo rimnaiyu aihuaa əmə ye tanə pisin pisin minə ye swatuk minə apa Rom.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Mak rorkeikei mə tukrini-ərhav atuutuk nəvsaoyen fam kape Yesu, mə in pa, kini rimnor naha, kini mamhajoun naha. Tukmə ror in rorkeikei mə tukrivəhsi-haktə nərigien kape nəməhuak minə apa Rom, meinai narmamə khapsaah kimisor ahas pən kimi əriə. Mak rimnəvsao pik kin nipig əutən yamə mine tukripiuə tuk narmamə kape Yesu. Kini mini-ərhav norien kape Yesu mə In min rimnamarə ye nipig əutən minə.

Jon Baptaes raməm̄ir ye t̄ipəvsik mamniərhav nəgkiarien
(*Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28*)

1 ¹In e Nəgkiarien Huvə kape Yesu Kristo, Ji Kughen. ²Profet kupən kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəvsao kin mini-ərhav mə, “Kughen rimə,

“Yakamher-pre kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien.

In tukror apnəpenə ye swatuk kafam.”^a (*Mal 3:1*)

³Yermamə kirik ramok-rapomh ye t̄ipəvsik, mamni mə,

“Taksor apnəpenə ye swatuk kape Kughen, yame in Yermaru kapətawə.”’^b (*Aes 40:3*)

⁴Kini ai kwən kirik, nhagin e Jon, rimauə ye t̄ipəvsik, kini mor baptaes ye narmamə mə tukror nimtətien mə kwəsasar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mimə, “Taksasar ye nərigien kapəriə, misarakikin təvhagə hah, kini misor baptaes.”^b ⁵Kini ai narmamə fam ye yerkwanu a Judia mine Jerusalem khavən misəm in. Mamhani-ərhav-pən təvhagə has kapəriə. Kini Jon ror baptaes irəriə ye nu apa Jodan. ⁶Jon ripəh nivəhsi-pənien neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətətut kimnor kin tiki kau.^c Kini nan nəviginiən kəvraiyyuk əmə mine sukapak.^d ⁷Kini in ramni-ərhav pən tuk narmamə mə, “Kwasig irak, yermamə kirik e tukruə In yerp̄irig rapita yo. Yo yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur kini mirisin-ta nəgəus ye kafan sandel.”^e ⁸Mərig yo yimnor əmə baptaes irəriə kin nu; kini mərig In tukror baptaes irəriə kin Nanmin Rhakə.”

Jon rimnor baptaes ye Yesu
(*Mat 3:13-17; Luk 3:21-22*)

⁹Ye nipig a, Yesu rimasi-pən Nasaret, yerkwanu kirik ye Galili. Muə e Jon raməm̄ir ikin. Kini ai Jon rimnor baptaes iran ye nu apa Jodan. ¹⁰Nipig Yesu rimneiwaiyu mhekimter min ye tame nu, In məm məknekin mə napuə rimnəkweg. In rəm Nanmin kape Kughen risi-pən aikin meiwaiyu-pə tukun rəmhen kin mak ye tanə. ¹¹Kini ai, nəgkiarien kirik rimasi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Ik Narik yame yakorkeikei. Rikik ragien pik tuk Ik.”^f

Setan rimnarkut tuk Yesu
(*Mat 4:1-11; Luk 4:1-13*)

¹²Məknekin, Nanmin kape Kughen rimnəkeikei kimi Yesu kini mikir mivən apa ye t̄ipəvsik. ¹³Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien

^a 1:2 Kughen raməgkiar kimi Yesu ye ves e. ^b 1:4 Wok 13:24; 19:4 ^c 1:6 Neipən a rəmhen kin kape profet kupən kirik, nhagin e Elaėja. ^d 1:6 2 King 1:8; Mat 11:8 ^e 1:7 Wok 13:25 ^f 1:11 Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7

kafan kape nipig foti. Yesu ramarə iriə nar miragh aparu minə. Kini mərig agelo minə kimisarha huvə tukun.⁸

Yesu rimirikakun kafan wok apa Galili

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴Kini kirəhsi-pən Jon ye kalabus. Kwasig ikin, Yesu ripivən Galili, mamni-ərhav Nəgkiarrien Huvə kape Kughen.^h ¹⁵Mimə, “Taktəkun ai, rīnor atuatur nipig. Narmaruyen kape Kughen ruauə-ta. Taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə, mhani nəfrakisien ye Nəgkiarrien Huvə kape Kughen.”ⁱ

Yesu rimnokrən kin narmamə kuas- narmamə kape niviyen kəmam

(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶Kini ai, Yesu rimnəriwək ye nīkar lugun Galili, kini məm kwərə mir kiraru, nhagriu e Saemon mine naorahini Andru. Iriu kwarukin net, meinai iriu yermamə kape niviyen kəmam. ¹⁷Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rauə mirakwasig kin Yo. Pəh yakor əmiru yermamə mir kape niviyen narmamə.” ¹⁸Məknekin krəpəh kapəriu net, mwarar, mirakwasig kin.

¹⁹Kini Yesu rəriwək mivən kəskəh əmə min, kini məm kwərə mir kiraru. Kwajikovə mir kape Sebedi. Nhagriu e Jemes mine Jon. Kaokwətə ye nəkwai bot kapəriu, kini marajir əsigin net kapəriu. ²⁰Məknekin Yesu rokrən kin əriu. Kini ai iriu kwərer mwəpəh rimriu Sebedi raməmir ye nəkwai bot iriə kafan narmamə minə. Kini iriu mirakwasig kin Yesu.

Yesu rimnəko ta yarmhə ye yermamə kirik

(Luk 4:31-37)

²¹Yesu mine narmamə kafan kimnhavən apa yerkwanu kirik, nhagin e Kapaneam. Kini ye Sabat min kirik, Yesu rivən apa niməhuak kape nəmə Isrel, kini mamhajoun narmamə. ²²Narmamə kimisərig kafan nəgkiarrien, kisakur, meinai kafan nəgkiarrien nanmin aikin, ripəh nəmhenien kin nəgkiarrien kape nəmhajoun kape Loa kape Moses.^j ²³Ye nipig a, yermamə kirik, nanmin has ramərer-pən iran. Kini in ruə min ye nofuginien kapəriə. Kini mok-rapomh kin Yesu mimə, ²⁴“!Eh! !Yesu, yemə Nasaret! ?Nakamuə ikin e mə takhawor əmawə? Tukmə ror Ik nimauə mə takoriah əmawə.” Kini mamni min mimə, “Yo yakwīrkun-ta mə Ik e Ik Yemə Imərhakə kape Kughen.”^k

²⁵Mərig Yesu rimnəgkiar skai pən kimi nanmin has ai, mimə, “!Eh! Pim. Əta ye yermamə e.” ²⁶Məknekin, nanmin has ai ror niprai

⁸ 1:13 Sam 91:11-13   ^h 1:14 Mak 6:17   ⁱ 1:15 Mat 3:2   ^j 1:22 Mat 7:28-29

^k 1:24 Mak 5:7

yermamə rətəmnimin pik kini mokrən ehua, mətə iran, mivən isok.¹
²⁷Kini narmamə minə aikin kisəm kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə,
 “!Eh! ?Rhawor e? Nəgkiarien vi kirik e. Kwən e kafan nəgkiarien,
 nanmin aikin. Tukmə In rəgkiar kimi nanmin has minə kasor nəkwan.”
²⁸Məkneikin, nəvsaoyen kape Yesu ritərhav markurao ye Galili.^m

Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹Məknekin Yesu mine Jemes, Saemon mine Andru kimnhatərhav ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel mhavən atuaturuk ye nəkwai nimə kape Saemon mine Andru, ³⁰misəm kuhu Saemon ramokie-okie mamapir. Kini kirhəvsao-pən kin kimi Yesu. ³¹Yesu rivən, mivəh kwermīn, mivi haktə, kini rhəkimter. Kini ai nokie-okieyen a ror infamien. Kini piahwaru ai rivən, mivəhsi-pən nəviginien kimi əriə.

³²Kini rinamenaiyu, narmamə yamə mine kimnhamhə, mine narmamə yamə mine nanmin has raməmīr irəriə, iriə minə tiksīn kimnhakir-pə əriə tuk Yesu. ³³Narmamə minə fam a yerkwānu aikin, kasofugin əriə minə ye kwəruə ye nimə Yesu ramarə ikin. ³⁴Kini Yesu ror huvə narmamə khapsaah yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. In maməkō ta min nanmin hah minə ye narmamə, mamni-əhu nanmin has minə mə tukhapəh nisəgkiarien, meinai iriə kwənharkun-ta In.ⁿ

Yesu ramniərhav kafan nəgkiarien apa Galili

(Luk 4:42-44)

³⁵Kəni rikwamer kin, yenpig-enpig əgkəp, Yesu rarar mivən apa ikin narmamə kharkək ikin maməhuak.^o ³⁶Kini ai, Saemon mine in minə tiksīn khavən masarha-kin In. ³⁷Kisəm In, khani-pən tukun mhamə, “Narmamə fam kasarha-kin Ik.” ³⁸Mərig Yesu rimə, “Nikam. Pəh khavən apa yerkwānu pisin pisin, ipakə tuk ətawə. Pəh yakni-ərhav nəgkiarien aikin, meinai Yo yimauə tukun.” ³⁹Kini ai In rəriwək markurao ye Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Maməkota nanmin hah minə ye narmamə.^p

Yesu rimnor huvə yermamə kirik rimivəh nimhəyen

əutən kirik ye tikin

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰Kini yermamə kirik yame rimivəh nimhəyen əutən ye tikin, in rimauə məm Yesu, kini mənīmkur ye nīmrin mamasək. Mamaiyoh kin nasituyen, mimə, “Tukmə nakorkeikei, nakirkun nor-huvəyen yo.”

¹ 1:26 Mak 9:26   ^m 1:28 Mat 4:24   ⁿ 1:34 Mak 3:10-12   ^o 1:35 Mat 14:23; Mak 6:46
^p 1:39 Mat 4:23; 9:35

⁴¹ Kini Yesu, rikin rewaiyu tukun. Mərəhu-pən kwermın iran, kini mimə, “Yakorkeikei mə takhuvə min. !Esanin!” ⁴² Məknekin niprai yermamə ai rhuvə min, nəmhəyen ai rirkək min iran. ⁴³⁻⁴⁴ Kini Yesu rəgkiar skai pən kimin, mimə, “Takpəh nəvsaoyen kin kimi narmamə. Mərig takvən mərəer ye nimri pris, pəh in rəm min ik. Kini ik mivən, məhuak mivəhsi-pən narimnar kimi Kughen rəmhen kin yame Moses rimini mə takor, pəh narmamə kisəm mə naknəsənin.”^q ⁴⁵ Mərig yermamə ai rimitərhav məvsaoyen kin kimi narmamə. Ror pən, Yesu rimə to rirəh min nivənien yerkwənu minə məriwək ye nimri narmamə, meinai iriə kəmhaku-pən pik In. Kini mərig In raməmır əmə əpa ikin ruhiko ikin. Narmamə fəh khavən məsəm In aikin.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame nipran rimamhə
(*Mat 9:1-8; Luk 5:17-26*)

2 ¹ Nipig tiksın ruə mivən, Yesu rirerig-pən min yerkwənu e Kapaneam. Kini narmamə kwəsərig mə In aikin. ² Kini ai, narmamə khapsaah khavən aikin, mhavən imə, kwənmhaan rimərkəskəh. Nimə rukwar meriəji kwəruə risisəg. Kini ai Yesu ramni-əhrav-pən Nəgkiarien kape Kughen tuk əriə. ³ Mərig nipig raməgkiar hanə, narmamə kuas kharəh yermamə kirik. Nipran rimamhə. ⁴ Nimə rukwar kin narmamə, ror pən, iriə to kharəh nharəhyen yermamə ai mhavən ipakə tuk Yesu. Mərig khavən mishaktə əpa tokrei nimə, misəhipu ta nıkar nimə kirik, kini mharəh nıkaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən. ⁵ Yesu rəm nhatətəyen kapəriə, mini-pən tuk yermamə ai nipran rimamhə, mimə, “Kafak kwajikovə. Yo yakwərəhsi-ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁶ Mərig namhajoun tiksın kape Loa kape Moses kasəkwətə, misəm norien a, minəsaiyoh əriə minə tukun, ⁷ mhəmə, “!Ah. !Kwən e ramni hah Kughen! Nəgkiarien e rahəs. Kughen pisin əmə In rirkun nırəhsıtayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə. ?Pa min to rirkun nivəhsi-tayen?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun-ta nərigien kapəriə. Kini mini-pən tuk əriə, mimə, “?Rhawor e nakasərig məknekin? ⁹ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ?Mə jakni-pən tuk yermamə a mə kafan təvhagə hah yakwərisin ta? ?Uə mə jakni mə in tukrhekimter mirəh kafan nıkaokao məriwək məmvən? ¹⁰ Səm-ru, Yo yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakavəh nehuəyen ye tokrei tanə e tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə.” Məkneikin marar mini-pən tuk yermamə nipran rimamhə mimə, ¹¹ “Yakamni-pre tuk ik mə takhekimter, mirəh kafan nıkaokao,

^q 1:44 Lev 14:1-32

meriwæk, mamvæn apa imam yerkwanu.”¹² Yesu ramægkiar hanə, kini yermamə ai rhekimter, mirəh kafan nikaokao ye nimiria, məriwæk mamvæn.

Məknekin narmamə kimisəm kisakur. Misəgnəgin Kughen, mhamə, “!Eh! Kitawə khapəh nisəm-hanə-yen nar kirik ror məknekin.”

Yesu rinnokrən kin Livae mə tukruə mīkwasiɡ kin

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³Məriɡ Yesu rarə meiwaiyu-pən min ye nikar lugun, narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini In rinnəvhag kimi əriə. ¹⁴Kini ai, in rinnəriwək mivən kəskəh əmə, məm Livae, kwajikovə kape Alfeas. Kwən ai rimnamərer tuk mane kape takis. Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yuə, mīkwasiɡ kin Yo, muə ik kafak yermamə.” Məknekin, yermamə ai rhekimter kini mīkwasiɡ kin.

¹⁵Kini ai, Yesu ruvən apa imei Livae, masəvigin kwis iriə narmamə minə kape nivəhyen mane kape takis, mine narmamə tiksın min kamni kimə “yor təvhagə has minə,” mine kafan narmamə minə- meinai narmamə khapsaah kimnhakwasig kin. ¹⁶Ye nipiɡ a, nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses kimisəm Yesu. Iriə tiksın a Farisi minə, kasəm Yesu raməvigin iriə yor təvhagə has minə, kini kinisaiyoh-pən narmamə kape Yesu mhamə, “?Rhawor e kwən e raməvigin iriə yor təvhagə has minə e?”^r ¹⁷Məriɡ Yesu rinnəriɡ nəɡkiarien kapəriə, mini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kasəsanin khamhavən misəm dokta. Məriɡ narmamə yamə mine kamhamhə tukasəkeiki mhavən misəm dokta. Pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nikam. Yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kisah.”

Nhajounien kape Yesu in nar vi; nhajounien kape loa in nar əkwəs

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸Kini, ye nipiɡ a, narmamə minə kape Jon Baptaes, mine Farisi minə kwəsəpəh nəviginien misatuakəm tuk nəhuakien, raməri-pən loa kape Moses. Kini narmamə minə tiksın khauə misaiyoh Yesu, mhamə, “Em-ru. Narmamə minə kape Jon, mine Farisi minə min, kharkun nisəpəhyen nəviginien. ?Məriɡ rhawor e kafam narmamə minə khapəh nisorien məkna kin?”

¹⁹Kini Yesu rini-pən tuk əriə, mimə, “Tukmə yermamə yame kimnərkurək kafan, kini nagienien iran ramvən hanə, in minə tiksın to khapəh nisəpəhyen nəviginien. ²⁰Məriɡ tukripor nipiɡ kape narmamə tukhauə mharəh Yermamə yame kimnərkurək kafan, mhavən isok

^r 2:16 Mat 11:19

tuk In minə tiksin. Ye nīpig a in a, In minə tiksin kharkun nisəpəhyen nəviginiēn iran.”^s

²¹Kini mimə, “To yermamə kirik rīpəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətīt kafan [yame rineikus tā]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətīt, kini reikus ehua. ²²Kini to yermamə kirik rīpəh nivəhyen waen vi kini mivi-pən ye tiki waen mətīt. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətīt reikus, kini waen raiyu fam. Mərig yermamə a tukrivi-pən waen vi ye tiki waen vi.”

Yesu raməvhag ye nīkarin kape Sabat

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³Nīpig kirik ye Sabat, Yesu mine kafan narmamə minə kasəriwək mamhəvən mhatərhav-pən yerki wit tiksin.^t Kini narmamə kafan minə kharhi kwənkwai wit nəriə. ²⁴Kini Farisi minə khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towei, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?”^u

²⁵Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəhvekinien ye Nəkwəkwə kape Kughen norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviginiēn ramrirkək, kisəmkərov. ²⁶Nīpig e in a, Abiata in hae pris kape Kughen. Kini mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rimivəhsi-pən min kimi kafan narmamə, kini kisən. Kini mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisəniēn. Mərig pris minə əmə kharkun nisəniēn.”^v

²⁷Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Səmru, Sabat rīpəh nīkiriēn narmamə. Mərig narmamə kamhakir Sabat.”^w ²⁸Ror pən Yo Ji Yermamə Yo yakamarmaru ye narimnar fam mine Sabat.”

Yesu rimnor huvə kwermi yermamə kirik yame rimnahas

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

3 ¹Yesu rimavən min ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Nīpig ai, yermamə kirik, kwermi rimnarpəvin. ²Mərig narmamə tiksin kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha-əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə

^s 2:20 “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nīpran e Yesu. Mine “In minə tiksin” nīpran e Kristen minə. Nīpig Yesu rimnəpəh əriə mimhə ye nai kamarkwao kin, kimisasək.

^t 2:23 Wit in kwənkwai nai kirik kamor flaoa kin. ^u 2:24 Loa e kape Moses yame ramni-əhu mə takpəh nəsimien ye Sabat. Eks 20:8-11. ^v 2:26 Kwanage e kape Deved raməmir ye 1 Saml 21:1-6 ^w 2:27 Dut 5:14

nikam. ³Kini Yesu rini-pən tuk yermamə a yame kwermim rimmarpəvin mimə, “Yuə marer ye nimri narmamə.” ⁴Kini mini-pən tuk əriə mə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh miragh yermamə?” Kini kisəkwətə misapnapig əmə.^x ⁵Kini Yesu rarha mərərao irəriə. Niehmaa rhai in. Kini məriḡ rikin rarə meiwaiyu min tuk əriə, meinai kapəria kapə riskai pik. Kini mini-pən tuk kwən a mimə, “Huatuk kin kwermim.” Kini ai, kwən ai rhuatuk kin kwermim, ruahuvə əḡkəp.

⁶Məriḡ Farisi minə kimisəm norien a, kisap, mhavən misəm nukwhao kape King Herod, mharai mhun nəḡkiarien tukun mə tukshopni.^y

Narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Yesu

⁷Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin, miseiwaiyu-ərhav ye nikar lugun. Kini narmamə minə Galili khapsaah kimnhakwasig kin əriə. ⁸Narmamə min aikin kimisəriḡ nəvsaoyen kin Yesu, kini mamhauə mə tuksəm. Khatərhav iku pisin pisin minə. Tiksin kimnhasi-pən apa Judia. Tiksin khasi-pən apa Jerusalem. Kini tiksin khasi-pən apa Idumia, tiksin khasi-pən ye nikar nu Jodan, mine ye kwənmhaan minə yame ipakə tuk Taea mine Saedon. ⁹Narmamə khapsaah pik. Yesu rimmamni-pən tuk kafan narmamə, mimə, “Taksor apnəpenə ye bot kirik, pəh yakat-pən aikin, meinai narmamə kamhakuhpə Yo.” ¹⁰In ramni məknakin meinai In rimmor huvə ta narmamə khapsaah yamə mine kimnhamhə. Kini narmamə yamə mine kimnhamhə aikin kisarkut mə tukhavən pakə tukun mharap misəsanin.^z ¹¹Kini narmamə yamə mine nanmin hah ramərer-pən irəriə, tukmə kisəm əmə Yesu, khamir ye nimrin. Kini masokrən ehua kin, mhamə, “!Ik Ji Kughen!”^a ¹²Məriḡ Yesu rəḡkiar skai pən kimi nanmin hah minə, mətapig kin əriə mə tukhapəh nhani-əpuyen In.^b

Yesu rimirpen aposol minə kafan twelef

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə fiak ye tukwas kirik. Kini rokrən min kin kafan tiksin narmamə yame In rimmorkeikei, mə tukhauə pakə. Kini iriə khauə pakə. ¹⁴Kini ai In rirpen kafan narmamə twelef. Mifəhsi-pən nehuəyen kimi əriə, kimə, Aposol^c minə, mə iriə tukasəmir ipakə tukun tuk nini-ərhavyen Nəḡkiarien Huvə kape Kughen. ¹⁵kini mhavəh nirkunien tuk nəkotayen nanmin hah ye narmamə. ¹⁶Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rhen-pən

^x 3:4 Luk 14:3   ^y 3:6 Mat 22:15-16   ^z 3:10 Mat 14:36   ^a 3:11 Luk 4:41   ^b 3:12 Mak 1:34
^c 3:14 “Aposol” nīpran ramni yermamə kirik yame kamher-pən kin.

nhagin vi mə Pita);^d 17mine Jemes; mine piauni Jon (yame kwajikova mir kape Sebedi. Yesu rhen-pən min nhagriu mə, Boanejes. Kini nipran rimə, Píkwarien mir kape Karuəruə);^e 18mine Andru; mine Filip; mine Batalomiu; mine Matiu; mine Tomas; mine Jemes, kwajikova kape Alfeas; mine Tadeas; mine Saemon Selot^f 19mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin reighan-pən kin Yesu kimi nəmə hah minə.

**Narmamə tixsin kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye
nəsaninien kape Setan**

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Yesu rirerig-pə yerkwanu. Kini ai narmamə khapsaah khauə masəm min In. Mamhauə, mhauə, kini kwənmhaan kape napisien ramrirkək tuk əriə. Nipig kape nəviginien ramrirkək min. 21 Nipig famle kafan minə kimisərig, məknakin khauə mə tukhani-əhu, mhakir, misap, meinai nəmə aikin kimnhani mhamə kapan kapə rameno-eno. 22 Mərig namhajoun tixsin kape Loa kape Moses kimnhatərhav Jerusalem, mhauə, mamhani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai Bielsebul, yemehuə kape nanmin has minə, ramərer-pən iran.”^g

23 Kini Yesu rokrən kin narmamə minə ai khauə ipakə tukun. Kini rini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, “Nikam. ?Nakharkun mə Setan rirkun nəkotayen Setan uə? Nikam. 24 Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tukSORIAH kapəriə narəyen, kantri tukrimir. 25 Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen. 26 Rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai narəyen kapəriə ror kiraru, kwəseikus-eikus nimə en kape Setan. Kini norien kape Setan to ripəh nərər-timtim-ien. Tukrəsaah-saah mirkək.

27 “Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehuə rivən mətə kafan narimnar, kini in maməmīr, yermamə pisin kirik to ripəh nivəniēn məkrəh kin. Tukmə yermamə kirik rimə tukrəkrəh kin, tukrəkupən mirkwəji yermamə ai nagheen rehuə. Kini ai mirkun nivəniēn məkrəh kin kafan narimnar. 28 Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. 29 Mərig tukmə nakhani has Nanmin kape Kughen, to Kughen ripəh nivəhsi-tayen nipig kirik. Təvhagə hah a tukraməmīr kape rerin.” 30 Yesu raməgkiar məknakin meinai in apa kupən kimnhani mhamə nanmin hah kirik raməmīr iran.

^d 3:16 Jon 1:42   ^e 3:17 Luk 9:54   ^f 3:18 “Selot” rəmhen kin yermamə kirik yame rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nhye-rhavven kin gavman kape nəmə Rom.
^g 3:22 Mat 9:34; 10:25

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarjen kafan
(*Mat 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹Kini ai, piau Yesu minə, mine nisini khatərhav-pən min. Kini masəmir iruə. Kini misher-pən kin kirik mə tukrivən mokrən-pən kin.^h ³²Narmamə khapsaah kasəkwətə imə misarkurao ye Yesu. Kini mamhani-pən tukun, mhamə, “Yemasur, nisinim, mine piam minə mine kafam kakə minə kisorkeikei mə tuksəm-ru lk apa iruə.”

³³Mərig Yesu rini-pən mə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?”
³⁴Kini In marha mərərao ye narmamə yamə mine kisəkwətə misarkurao kin, mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e nisinik minə mine piak minə.
³⁵Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Kughen rorkeikei, in e piak, in e nisinik, mine in e kafak kakə.”

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(*Mat 13:1-9; Luk 8:4-8*)

4 ¹Ye nipiğ a, Yesu rarə meiwaiyu-pə min ye nikar nu. Narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini Yesu ruvən ye bot mamkwətə aikin maməvhag kimi narmamə. Kini narmamə kasəkwətə i-fiak masətərig kin.ⁱ ²In rimnəwhag kimi əriə kin narimnar khapsaah ye nuhpikinien minə. Kini mimə,^j ³“!Sərig-ru! Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. ⁴Kini mərig in rimavən mə tikrisuv kweru nai, mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.^k ⁵Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-pən ye tokrei kapier yame nimoptanə rikəskəħ ikin, murə aihuaa əmə. ⁶Kini mərig mirh rhaktə mhen əpni fam. Kisaukei fam meinai nuairiə ripəħ neiwaiyu-pikien. ⁷Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-pən yerki kwənurkəsik.^l Kini mhaktə mehüə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəħ nikuəyen. ⁸Kini tiksın rəsaaħ-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihüə, mhakuə kin kwənkwaairiə khapsaah. Tiksın kimnhakuə kin kwənkwaairiə toti, kini tiksın kimnhakuə kin sikisti, kini tiksın kimnhakuə kin wan handred.”

⁹Kini Yesu rini-pən min tuk əriə, mimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sərig huvə nəgkiarjen e.”

Narmamə tiksın kisaiyoh Yesu kin niprai nuhpikinien
(*Mat 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰Kini Yesu rīvən In pisin, kini kafan narmamə twelef, iriə narmamə tiksın min khavən minisaiyoh-pən kin niprai nuhpikinien minə. ¹¹Kini

^h 3:31 Mak 6:3; Jon 2:12; Wok 1:14   ⁱ 4:1 Mak 3:7-9; Luk 5:1-3   ^j 4:2 Mat 13:34; Mak 4:33-34   ^k 4:4 Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuyen wit.   ^l 4:7 Yesu ripəħ niniyen kwənurkəsik, mərig rimini nəərəs kirik yame ror nhirin.

In rimni-pən tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in nar erkwaig; mərig yakwəni-ərhav-pre ta tuk əmiə. Kini mərig Yo yakamni-ərhav-pən əmə nuhpikinien tuk narmamə yamə mine kasəmir iruə, ¹²rəmhen kin yame Profet Aesea rimini mə,

“Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nīpran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

Tamə iriə kisərig mharkun, kini misarar ye nərigien kapəriə, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhagə hah kapəriə.’ ”

(Aes 6:9-10)

**Yesu ramni-ərhav nīprai nuhpikinien kape yermamə yame
rimisuv kweru nai**

(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə, mimə, “?Rhawor e? ?Nakaseinein hanə nīprai nuhpikinien e? Tukmə ror məkne, ?takshawor pən iran mine mharkun min nīprai nuhpikinien minə min tiksın? ¹⁴Nuhpikinien e, nīpran ramni məknekın: Yermamə yame rimisuv kweru nai, in rəmhen kin yermamə yame ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. ¹⁵Narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien a, kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk. Rəmhen kin yame kimisərig nəgkiarien kape Kughen, taktəkun əmə Setan rīvəhsi-ta min. ¹⁶Kini narmamə tiksın kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kapier kini murə aihuua əmə. Rəmhen kin yame kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun, ¹⁷mərig khapəh nhavəhs-huvəyen nəgkiarien yerkiariə, masərer kape nīpig kwakwə əmə. Kini tukmə kharəhpikin nīpig əutən, uə narmamə kisor ahas pən kimi əriə tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen, məknekın kamhamir. ¹⁸Kini narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kwənurkəsik. Kisərig nəgkiarien e, ¹⁹mərig kasətərig pik tuk narimnar kape nimraghien kapəriə. Kini nautə reikuə irəriə, mivi əriə, ror rikiriə ramvən əmə tuk mane. Norien a roriah nəgkiarien kape Kughen, rīpəh norien kwənkwan.^m ²⁰Kini narmamə tiksın kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən ye nimoptanə huvə. Kisərig nəgkiarien a, mharkun. Kini mhavəh kwənkwai nəgkiarien a ye narəyen kapəriə. Iriə tiksın kamhavəh kwənkwan rəmhen kin toti; tiksın kamhavəh sikisti; kini tiksın kamhavəh kwənkwan wan hundred ye narəyen kapəriə.”

Nhatətəyen kapətawə rəmhen kin laet yame raməsia

(Luk 8:16-18)

²¹Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “To kipəh nivəhyen laet kīrik kukrai-pən ye nəkwai baket, uə ye nəpag bed. Nīkam. Tukaməkeikei

^m 4:19 Mat 19:23-24

kiruk haktə.ⁿ 22 Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.^o 23 Tukmə kimia narmamə yame nimətirgimə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarinen e.”

24 Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Nəgkiarinen e nakasərig, takasəkeikei misərig huvə. Narmamə yame mine kisərig kafak nəgkiarinen kini mhapəh nisəripən-huvəyen, to khapəh nharkun-huvəyen. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarinen kini misəri-pən huvə, tukhavəh nirkunien min rhaktə haktə.^p 25 Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarinen, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarinen e kini misor nar arnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kharkun.”^q

Narmaruyen kape Kughen ramhaktə atuk

26 Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen rəmhen kin kweru nai yame yermamə ramsuv yerki nəsimien. 27 Tukmə yenpig, ramapir. Mə yeraan, in raməriwək mamavən. Mərig kweru nai in ramhaktə atuk əmə mamehuə. Mərig kwən a reinein mə rhawor e mamor məknekin. 28 Nimoptanə əmə ror kweru nai ramhaktə, mamor nimarin, kini mavus jihin, kini mamkuə kin kwənkwan. 29 Kini nipig tukmə kwənkwan rimruə, kini yermamə ai rivən mamrhi meinai neriaji nipig kafan.”^r

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Kini Yesu rimə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ?Jakni naha nhagin rimhen? 31 In rəmhen kin kwənkwai nai kirik kamni kimə mastad. Kwənkwai mastad rarkwəskwə rapita kwənkwai nai minə fam. 32 Mərig tukmə rəsaah, in murə mamehuə pik, mapita nai minə tiksın. Mamtikimkimin man yerpərig minə khauə masor-pən nimairiə ye rəgrəgin.”

33 Nipig fam, Yesu raməvhag kimi narmamə khapsaah kin nəgkiarinen ye nuhpikinien, reriaji atuatur nirkunien kapəriə. 34 In raməgkiar kimi narmamə arnapig ye nuhpikinien əmə. Mərig tukmə In mine kafan narmamə minə, ramhoprai-pən niprai nəgkiarinen kafan kimi əriə.

Yesu rimini-əhu nimətag ehua ye tame tahik

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Kini ye nipig a, mirh rinameiwaiyu, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Pəh khavən apa nikar lugun pən.” 36 Kini kisapta

ⁿ 4:21 Mat 5:15; Luk 11:33   ^o 4:22 Mat 10:26; Luk 12:2   ^p 4:24 Mat 7:2

^q 4:25 Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26   ^r 4:29 Joel 3:13; Rev 14:15

ye narmamə, misat-pən ye bot yame Yesu ramkwətə iran, mhavirə. Kini bot minə tiksin kimnhakwasig min kin əriə. ³⁷Mhavirə, mhavirə, nimətag ehuə kirik ravən kini tahik rehuə pik, ipakə rakətonim kin bot. ³⁸Mərig Yesu ramapir maməsawə huvə ye nəkwai bot. Mərig narmamə kafan minə kimnhasig In, mhamə, “Yhajoun, !Ɛmru! !Natuksəmmim, mərig Ik nakpəh nərigien!”

³⁹Məkneikin Yesu rhekimter mægkiar kimi nimətag mine tahik mimə, “Rapəhrə.” Kini ai nimətag rewaiyu, tahik reiwaiyu; mamərinu min.

⁴⁰Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “?Nakshawor mamhagin məknekin? ?Nhatətəyen kapəmiə rirkək hanə uə?”

⁴¹Mərig iriə kwənhagin pik. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, mərig kawor nəkwai!”

Yesu rimnəkota nanmin has ye yermamə kirik

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 ¹Kini ai, iriə khatərhav-pən min ye nıkar lugun a, kini mhavhiak mhavən ye kwənmhaan kirik kape nəmə Gerasa. ²⁻³Kimnhatərhav ye nəkwai bot, kini yermamə kirik rarə misi-pən min ikin kamnim narmamə ikin, mamuə mirəhpikin Yesu. Kwən a ramarə ikin kamnim narmamə ikin. Nanmin has raməmır iran, keinein narkis-ətərəkini-ien kin nəərəus uə jen. ⁴Nipig ripsaah kisarkis ətərəkini nihun mine kwermın kin jen, mərig in ramakapir-pir. Nagheen rehuə, narmamə kaseinein nharaptərəkini. ⁵Tukmə yenpig uə yeraan, raməmır apa ikin kamnim narmamə ikin uə apa ye tukwas kini mamətəpar apomh, kini maməətəih-əətəih nipran kin kapier.

⁶Nipig Yesu raməmır hanə isok, yermamə ai rəm, kini raiyu ətkin muə mənımkur ye nımrın. ⁷⁻⁸Yesu rini-pən tukun mimə, “!Nanmin has, əta!”

Kini nanmin has ai rokr-apomh mimə, “!Eh! Yesu, Ji Kughen yame In yerpırig pik. ?Nakmə takhawor yo e? Yakamaiyoh ik ye nhag Kughen mə takpəh norien nəmhəyen kimi yo.”^s

⁹Kini Yesu raiyoh-pən kin nhagin. Mərig rimə, “Nhgik e, Nukwao Ehuə, meinai kimawə e khapsaah.” ¹⁰Məknekin ramasək ətgin Yesu m-ripsaah mə tukripəh nəkota-pəniən əriə apa isok.

¹¹Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk ye nihu tukwas a. ¹²Kini nanmin has minə ai kisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Takəta-pən irəməwə yerki pukəh minə e.” ¹³Kini Yesu reighan kin əriə kamhavən. Kisəta ye yermamə ai, kini mhavən yerki pukəh minə. Pukəh minə ai khapsaah ipakə tuk tu taosen. Kisaiyu misewaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmmim ye tahik.

^s 5:7 Mak 1:24

¹⁴Narmamə kape nəviginien pukəh minə kasərer aikin masəm pukəh minə kasənmim, kini kisaiyu mhavən apa iməriə ikin minə, kini misəvsao kin. Kini misəvsao apnəpīg kin yerkwānu minə ipakə tuk əriə. Kini narmamə ai khavən tukun misəm. ¹⁵Khauə misəm Yesu, misəm yermamə ai, nukwao ehua kape nanmin has rimnaməmīr iran kupən. Misəm ramkwətə mivəhsi-pən neipən. Kini nirkunien kafan ruahuvə. Narmamə minə ai kisəm khagin. ¹⁶Kini nəmə minə kimisəm Yesu rimnəkota nanmin has kisəvsao kin yermamə yame nanmin has rimnaməmīr iran kupan, mine pukəh. ¹⁷Kini nəmə aikin kisaiyoh-pən skai Yesu mə tukritərhav a iməriə ikin.

¹⁸Kini ai Yesu ratpən ye bot. Yermamə yame nanmin has rimnaməmīr iran ramaiyoh-pən In mə iriu min. ¹⁹Mərig Yesu riməni-əhu, mimə, “Nikam. Takvən apa imam yerkwānu kimiə kafam narmamə minə, kini məvsao kin narimnar yame Kughen rimnor kimik, meinai rikin rimneiwaiyu pik tuk ik.”

²⁰Kini kwən ai ritərhav mivən kwənmhan kirik nhagin e Dikapolis, kini maməvsao kin norien yame Yesu rimnor iran. Kini narmamə fam kisərig, kisakur kin.

Yesu rimnor huvə piraovin kirik yame rimivəh nəmhəyen, mor huvə min piakəskəh kirik yame rimamhə ramragh min
(*Mat 9:18-26; Luk 8:40-56*)

²¹Kini Yesu rivəh bot məviəfugin ye nikar lugun mivhiak. Mivhiak hanə, narmamə khapsaah khauə misərer kurao kin. ²²Yamehua kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, nhagin e Jaeras, ruə məm Yesu, mənimkur ye nimirin ²³kini masək ətgin, mimə, “Yhajoun, piakəskəh kafak nimhəyen rineriaji. Yuə-ru mərəhu-pən kwermim iran, pəh in rəsanin.” ²⁴Kini Yesu rivən iriu min.

Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əriu. Mamhasig-sig əriə minə, misarkurao ye Yesu. ²⁵Piraovin kirik aikin rimivəh nəmhəyen kape piraovin. Rimivəh nimhəyen ai meriaji newk twelef, nəmhəyen rapəh nirkəkien. ²⁶Nipig minə fam, ramərig nəmhəyen. Kini rivən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyen kafan. Mərig nəmhəyen ripəh neiwaiyuyen; ramor pik. ²⁷⁻²⁸Nipig rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini rikin rəsik mə, “To yakpirap neipən kafan, mipiəsanin.” Kini mivən mikwasig kin narmamə yamə mine kimnhakwasig kin Yesu, kini mərao-pən mirap neipən kape Yesu. ²⁹Nipig rimirap əmə neipən kafan, məsanin. In mirkun mə to ripəh min nərigien nəmhəyen.

³⁰Məknekin, Yesu rərig yerkin, mirkun mə nanmin kafan ror huvə yermamə kirik. Kini rarhartha maiyoh əriə mə, “?Pa e rimirap Yo?”^t

^t 5:30 Luk 6:19

³¹Narmamə kafan khani-pən tukun mhamə, “!Emru! Kitawə khahum. ?Rhawor e nakamaiyoh mə pa e rimirap Ik?”

³²Mərig Yesu rarharha mamarhakin yermamə yame rimirap In. ³³Məknekin, piraovin ai rərig mirkun naha nhagin yame rimmor in, kini muə məm Yesu, mənimkur ye nimrin. Migin pawk, mini fam ye nəfrakisien kafan. ³⁴Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piakəskəh, nhatətəyen kafam rimmor ik naknəsanin. Takamvən ye nəmərinuyen. Kafam nəmhəyen ruirkək.”^u

³⁵Yesu raməgkiar hanə, narmamə tiksın khasi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, mhatərhav-pə. Mhani-pən tuk Jaeras mhamə, “Təkrəh norien narkutien kimi Yhajoun mikir mivən. Kafam piakəskəh ruamhə ta.”

³⁶Kini Yesu rimmərig nəgkiarien a, mini-pən tuk Jaeras mə, “Təkrəh niginien. Hatətə əmə irak.”

³⁷Kini Yesu rini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jemes, mine Jon, piau Jemes irisir min. ³⁸Khatərhav-pə imei yemehua a. Yesu rəm mə narmamə khapsaah aikin. Kisasək mamhauvrig-uvrig pik. ³⁹Rauru-pən imə mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor nakamhauvrig-uvrig pik a? Piakəskəh rirəh nimhəyen, mərig ramapir əmə.” ⁴⁰Kisərig, kisərh iakei iran.

Məknekin Yesu rher-yerhav kin əriə apa irua, mipəh əmə rim piakəskəh a, mine nisini mine kwərə misir ai yame karhikwasig kin In. Khavən misəm piakəskəh a. ⁴¹Kini Yesu rivəh kwermın mini-pən tukun mə, “Talita kum.” (Ye nəgkiarien kapəriə, nipran rimə, “Piakəskəh, yakamni-pre tuk ik mə, ‘Hekimter.’”)^v ⁴²Məknekin, piakəskəh a rhekimter məriwək. (Kafan newk twelef əmə.) Kimisəm norien ai Yesu rimmor, kisakur pik kin. ⁴³Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Təkhəpəh nisəvsəoyen kin norien e kimi narmamə. Kini havəhsi-pən nəviginien kirik kimin pəh rən.”

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In
(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

6 ¹Kini Yesu ritərhav min aikin, mivən apa iman ikin. Narmamə kafan minə kimnhakwasig kin. ²Sabat yame ramuə, In rimməvhag kimi narmamə apa niməhuak kape nəmə Isrel. Narmamə khapsaah aikin. Kini kisərig kafan nəgkiarien, kisakur pik kin. Mamhani mhamə, “Man, ?In ravəh hiə nirkunien e? ?Ramhawor mivəh nirkunien? ?Rhawor mor nimtətien minə e? ³Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkin narimmnar kin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minə e Jemes, mine Josef, mine Judas mine Saemon. Kini

^u 5:34 Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19   ^v 5:41 Luk 7:14

kafan kakə minə kasarə min e kitawə miriə.” Kini narmamə minə a kasəməkin In.

⁴Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai in. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərəus kafan minə, iriə pisin əmə khapəh nhasiaiyen in.”^w ⁵In a kwənmmaan a, ripəh nor-pikien nimtətien. Mərig In rərəhu-pən kwermīn ye narmamə kwatiksīn yamə mine kamhamhə, kini mor huvə əriə. ⁶Mərig Yesu rimnəm mə narmīnə iman ikin kapəriə nhatətəyen rirkək, rakur.

**Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə twelef mə tukhatərhav misəvsao
kin narmaruyen kape Kughen**
(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Kini ai, Yesu rəriwək mamarkurao yerkwānu minə aikin maməvhag kimi narmamə. ⁷Kini mokrən kin narmamə twelef kafan mə tukhauə, kini mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə. ⁸Kini mimə, “Tukmə nakamhavən ye swatuk, mhapəh nhavəhyen nar kirik. Takhapəh nhavəhyen bred, uə nitip uə mane. Takhavəh əmə kaskin. ⁹Kini mhavəhsi-pən sandel, mərig takhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru.” ¹⁰Mini-pən min tuk əriə mimə, “Nipig tukmə nakhavən yerkwānu kirik, misarə ye nimə kirik, nimə a in a taksarə əmə ikin miseriaji mhatərhav ikin mamhavən. ¹¹Mərig tukmə yerkwānu kirik ripəh norkeikeiyen əmiə mə takhavən iməriə ikin, mhapəh nisətərigien kin əmiə, takhatərhav iməriə ikin, misarpita-arpita nimokkur ye sandel kapəmiə. Norien e tukror nimtətien mə narmamə yerkwānu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”^{x y}

¹²Kini ai iriə khatərhav, mhavən, mhani-pən tuk narmamə mə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah. ¹³Kini masəkota nanmin hah minə ye narmamə khapsaah. Kini masətəg-pən nehe kwənkwai olif^z ye kapən kapə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini khahuvə.^a

Herod rimə ta mə Jon Baptaes ruəmragh min
(*Mat 14:1-2; Luk 9:7-9*)

¹⁴Kini nəvsaoyen kin Yesu ritərhav, kini king kape nar aikin, nhagin e Herod, rərig. Narmamə tiksīn khamə, “Mə Jon Baptaes a. Mə riməmragh min kini mamor pik nimtətien.”^b

¹⁵Mərig narmamə tiksīn khamə, “Nikam. Mə Elaėja.”

Kini mərig tiksīn khamə, “Mə profet pisin kirik. Rəmhen kin profet kupən kape Kughen.”

^w 6:4 Jon 4:44   ^x 6:8-11 Luk 10:4-11   ^y 6:11 Wok 13:51   ^z 6:13 Olif in nai kirik kamən kwənkwan. Kamarkwəsis min nehen kamor oel kin.   ^a 6:13 Jem 5:14   ^b 6:14 Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20

¹⁶Mərig Herod rimmərig, mimə, “Nikam. Mə Jon Baptaes e, yame yimməəru ta nipətək nuan. Yakmə rimimragh min.”

¹⁷Herod rikin rimməsik məknekin meinai in apa kupən, rimirəhsi-pən Jon Baptaes ye kalabus meinai piauni Filip rinamkir piraovin kirik, nhagin en Herodias; kini en, Herod rikir-ta min. ¹⁸Mərig Jon rimini-pən tuk Herod mə, “Kamni-əhu mə takpəh nikir-tayen piraovin kape piam.”^c ¹⁹Kini niemha rhai Herodias tukun, mə tukrhopni Jon, mərig rineinein^d ²⁰meinai Herod rimisiai Jon, mirkun mə in yermamə atuatak kape Kughen, kini maməm vi vi in. Nipig Jon raməgkiar mukrekin kapan kapə Herod, kini Herod rorkeikei mə tukrərig min.

²¹Mərig nipig kirik, Herodias rimivəh kwənmhaan tuk nhopniyen Jon. Herod rimmor nəviginien ehua kirik mamor nipig kafan yame rimmnarha iran. Kini mokrən kin gavman kafan, mine namehuə minə kape mobael, mine namehuə minə tiksın apa Galili; khauə ye nəviginien kafan. ²²Kini piakəskəh kape Herodias rivən min aikin, mamor danis ye nimiria. Nipig Herod mine in minə tiksın kimisəm, rikiriə ragien tukun.

Kini Herod rini-pən tuk piakəskəh ai mə, “Tukmə nakorkeikei naha nhagin, yakirkun nivəhsi-preyen kimik. ²³Yakamni kwəsü əgkəp mə nar yame nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen. Nar apnapig tukmə rehuə pawk, yakirkun nivəhsi-preyen kim ik.”

²⁴Kini ai piakəskəh ai ritərhav maiyoh nisini mimə, “?Nisirik, jakaiyoh-pən kin naha nhagin tuk rimik?”

Kini ai rini-pən tukun mə, “Takvən maiyoh kin kapən kapə Jon Baptaes.”

²⁵Məknekin, piakəskəh ai raiyu, mivən məm yermaru, kini mimə, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mirəh muə kimi yo pəh yakəm.”

²⁶Nəgkiarinen ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rimmor nəgkiarinen ətən ye nimri in minə tiksın. To ripəh nəpəhyen. ²⁷Ror pən, rher-pən kin mobael kirik mə tukrivən mikisəru nipətək nuai Jon, mirəh kapan kapa muə. Kini mobael ai rivən apa kalabus, mikisəru ta nipətək nuai Jon, ²⁸mərhə-pən kapan kapa ye tikiplet. Mivəhsi-pən kimi piakəskəh ai, mə tukrivəh mivən kimi nisini. ²⁹Mərig narmamə kape Jon Baptaes kimsərig nəvsaoyen kin, khavən mharəh nipran, mhavən misərhə-pən ye nəpəəg kapier.

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faef taosen kin

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³⁰Kini aposol minə kape Yesu khasi-pən min yerkwanu yamə mine Yesu rimmher-pən kin əriə ikin, mamhauə misəvsao-pən kin norien

^c 6:18 Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine ye 20:21. Kini mərig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rirkək, takaməkeikei mikir kafan piraovin. (Dut 25:5-6). ^d 6:19 Lev 18:16

kapəriä mine nəvhagien kapəriä kimin.^e ³¹Mərig narmamə khapsaah kimnhauə masəm In, kini iriə kafan narmamə minə kapəriä nipiğ rirkək tuk nəviginien. Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Hauə, pəh khavən apa ikin narmamə kharkək ikin kini misapis.”

³²Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot mhatərhav mhavən ikin narmamə kharkək ikin. ³³Mərig narmamə khapsaah kisəm Yesu mine kafan narmamə minə kinamhavən, kini kharkun əriə. Kini khatərhav iməriə yerkwānu minə, misaiyu əkupən kin əriə. ³⁴Mərig Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin rewaiyu tuk əriə meinai iriə kisəmhen kin sipsip minə tiksın yame yermamə rikək yame ramarha huvə tuk əriə. Kini In raməvhag kimi əriə mamni narimnar ripsaah.^f

³⁵Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In. Mhani-pən tukun mhamə, “Kwənmhan əkwak eikin e, kini rinamenaiyu. ³⁶Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh khavən apa yerkwānu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

³⁷Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə kimiə əmə taksəvigin əriə.”

Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? ?Nakmə jaksoriah apnapig əmə tu hundred taosen vatu^g ye bred, mhawəhsi-pən kimi əriə?”

³⁸Mərig raiyoh əriə mimə, “?Nakhavəh bred kuvhuun? Havən-ru misəm.”

Khavən misəm nīpar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.

³⁹Kini Yesu ruh rikiriə mimə, “Takhani-pən tuk narmamə minə en khavən yerki mənvhirik yame rhuvə, misəkwətə ye nimrin nimrin.”

⁴⁰Nimrin tiksın wan hundred. Kini nimrin tiksın fifti. ⁴¹Kini ai Yesu rivəh bred a kirkirip mine kəmam a kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəmam, mipik-pən kimi kafan narmamə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin. ⁴²Kini iriə kisəvigin tupriə rəsiis ⁴³misəpəh nīpərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakwar min. ⁴⁴Narmamə ai kimisəvigin, narman əmə, kisəmhen kin faef taosen.^h

Yesu rameriwək haktə ye nimar mar tahik

(*Mat 14:22-33; Jon 6:15-21*)

⁴⁵Məknekin Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavəh bot kapəriä, misəviəfugin misəkupən mamhavən apa ye nikar lugun, mhavən yerkwānu kirik, nhagin e Betsaeda. Pəh In raməmir, mher rik rik kin

^e 6:30 Luk 10:17   ^f 6:34 Nam 27:17; Mat 9:36   ^g 6:37 Nakirkun min niniyen məknekin, “?Nakorkeikei mə jaksoriah mane yame yermamə kirik tukror wok tukun makuə seven uə?”   ^h 6:35-44 Mak 8:1-9

narmamə pəh kamhavən iməriə minə. ⁴⁶Yesu raowia kin əriə, mapitan kin əriə, mhaktə mivən ye takwar kirik maməhuak.ⁱ

⁴⁷Rinəpignəp, bot ai raməmir hanə apa ye tame lugun. Mərig Yesu In raməmir pisin apa fiak. ⁴⁸In maməm əriə kasəsua ye bot, misəm rəutən meinai nimətag ramuh əriə. Kisərig rahah misəsua ye bot ipakə reraan, kini Yesu rəriwək ye nimar mar tahik mivən pakə tuk əriə. Natukrapita əriə, ⁴⁹⁻⁵⁰mərig iriə kimisəm raməriwək ye nimar mar tahik, khamə ta yarmhə. Kisətəpar mhagin pik.^j

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”
⁵¹Kini ratpən ye bot, nimətag ror infamien. Kisəm kisakur rikiriə ragien.^k
⁵²Mərig kapəriə kapə riskai hanə. Kimisəm pawk Yesu rimnəvigin narmamə khapsaah kin bred, məpəh irəkwaak ramswin, mərig kimnhapəh nharkunien mə In pa.

Yesu rimnor huvə narmamə kimnhamhə apa Genesaret

(Mat 14:34-36)

⁵³Kini iriə kisəviəfugin ye lugun ai mhavihak ye kwənmhaan kirik nhagin e Genesaret. Mhavi-tərəkin kapəriə bot aikin. ⁵⁴Kini mhavhiak, narmamə min aikin kimisəm Yesu kini kharkun In. ⁵⁵Kini kisaiyu mhavən apa iməriə minə mhapik narmamə yamə mine kimnhamhə ye nikaokao mhavən ikin pukaa Yesu ramvən ikin. ⁵⁶Ikin minə fam Yesu ramvən ikin, yerkwanu ehua, mine yerkwanu kwəskwəh, narmamə minə khapik narmamə minə kamhamhə, masərer əswasig kin ye swatuk pisiək. Kini misasək ətgin mə tukreighaan kin narmamə kamhamhə pəh kharap əmə nipeihage neipən kafan. Kini narmamə mi-fam yamə mine kimnharap, kimisəsanin.

Nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani hah Yesu

(Mat 15:1-20)

7 ¹Nəmhajoun tiksın kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən Jerusalem mhauə misofugin-pən tuk Yesu ²kini misəm mə narmamə tiksın kape Yesu kasəvigin mamhavəh nəmkimik kirik meinai kharəh nisəravven rəri-pən natuakəmien kape nəmə Isrel. ³(Farisi minə, mine nəmə Isrel minə fam kamhakwasig kin narəyen kupən kapəriə. Tukmə kharəh nisəravven rəri-pən norien kapəriə, to kharəh nisəviginien. ⁴Kini, tukmə khasi-pən apa maket, mhauə yerkwanu, kini mhapəh nisəravven, to kharəh min nisəviginien. Kapəriə natuakəmien ripsaah ye nikarin kape nəspir-tayen nəmkimik ye pənkin, mine sospen mine besin kapəriə).^l

ⁱ 6:46 Luk 5:16   ^j 6:49 Luk 24:37   ^k 6:51 Mak 4:39   ^l 7:4 Nəmə Isrel kisəuji-pən min loa tiksın tuk loa kape Moses. Kini ai mharai-pən ye nəkwəkwə kirik kimə, Mishnah.

⁵Kini Farisi minə mine namhajoun kape loa kape Moses kinəsaiyoh Yesu mhamə, “?Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimməsəvhag-pə kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisərvayen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

⁶Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Eh. Kapəmiə niniyen rhuvə, mərig kapəmiə norien in rahas. In apa kupən, profet kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəfrakis ye nikanin kapəmiə mirai mamni mə,

“Nəmə minə a kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmir isok pik tuk Yo.

⁷Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarien e kape Kughen, mərig ror əmə nərigien kin kape yermamə.’”

(Aes 29:13)

⁸Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwəsəpəh loa yame Kughen rimivəhsi-pre, kini minamhakwasig əmə kin nərigien kape yermamə.”

⁹Kini mini-pən min tuk əriə mə, “?Kimiə nakhamə nakharkun pik nar? !Mərig nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə! ¹⁰Səm-ru, Moses rimini kupən mimə, “Takhasiai nisinmiə mine rimimiə.’ (Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mimə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ (Eks 21:17; Lev 20:9)

¹¹Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye mamə mine tatə kapəriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsi-pre kimik.’ ¹²Nakasəvhag kimi narmamə məknəkin misətapig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinriə mine rimriə. ¹³Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen. Kini masor narimnar khapsaah ror məknəkin.”

¹⁴Kini Yesu rokrən kin narmamə mə tukhauə min. Mini-pən tuk əriə mə, “Taksətərig huvə, misərig mharkun. ¹⁵Nar raməmir iruə, tukmə rivən yerki yermamə, to ripəh norien rəmkimik ye nimri Kughen. Nar ramtərhav yerki yermamə ramor nəmkimik ye nimri Kughen. ¹⁶Yermamə yame nimətergin rarə, tukrərig huvə nəgkiarien e.”^m

¹⁷Kini Yesu rəta min ye narmamə ai, mivən imə. Kini narmamə kafan kisaiyoh kin nīprai nuhpikinien yame in rimini. ¹⁸Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein? Takharkun mə narimnar yame kamən to rapəh norien yermamə rəmkimik ye nimri Kughen. ¹⁹Narimnar yame ror məknakin to ripəh nivənen yerkin. Mivən ye tipeuə en

^m 7:16 Nəgkiarien ye v. 16 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

mipitərhav hanə min.” (Nəgkiarinen a kape Yesu rini huvə fam nəviginien minə ye nimri Kughen).

²⁰Kini In mimə, “Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə in en ramor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen. ²¹Meinai yerki yermamə, nərgien hah ripsaah, rəmhen kin nəkrəhyen kin piraovin, nhopniyen yermamə, napir-pəniyen tuk piakwənahin, nəkrəhyen, ²²nəptigien kin nautə, norien has, nor-apnəpigien nar, neikuəyen, niniyen nikar jir, nanipinien, nəgkiar-ausitien, mine nətəwaoyen. ²³Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə mor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen.”

**Piraovin kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni
nəfrakisien ye Yesu
(Mat 15:21-28)**

²⁴Kini Yesu ritərhav min aikin meiwaiyu ərhav kwənmhaan ehuə kirik, nhagin e Taea. Maiyu apis-apis pawk, mivən imə, mərig narmamə a kharkun mə In eikin e. ²⁵⁻²⁶Kini piraovin kirik, nanmin has rimnəmir ye kafan piakəskəh. Pian ai pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. In rimnarha apa Fonisia, ye provins a Siria. Kini rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini ruə, mənimkur ye nimrin masək ətgin mə tukrəko ta nanmin has ye kafan piakəskəh.

²⁷Mərig Yesu rini-pən nuhpikinien kirik tukun mimə, “Pəh kwajikovə minə əmə tuksəvigin tupriə rəsiis. Ripəh natuatukien mə tukvəh nəviginien ne kwajikovə karakikin-pən kimi kuri minə.”^a

²⁸Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniyen nimsimsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol.”^o

²⁹Kini Yesu rini-pən min mə, “Nimnhorpin məknen nəgkiarinen, rhuvə. Nanmin has ruatərhav ta ye kafam piakəskəh. Rerig-pən imam yerkwanu.”

³⁰Piraovin ai rirerig-pən iman yerkwanu məm kafan piakəskəh ramapir huvə ye nikaokao. Nanmin has ruatərhav iran.

Yesu rimnor huvə kəru kirik, mor huvə min rəgkiar

³¹Kini ai, Yesu ritərhav min provins a Taea, kini meiwaiyu-pə mapita provins a Saedon, muə e Galili, mivən kwənmhan ehuə kirik nhagin e

---

^a 7:27 Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə Fonisia mine nəmə Siria kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mipəh nasituyen ye kwajikovə minə kape tanə pisin. ^o 7:28 Pian a rimnəgkiar kin nimsimsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nipar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

Dikapolis. ³²Kini kharəh kəru kirik yame ripəh nəgkiarien, mhauə kimin. Misaiyoh-pən Yesu mə tukrərəhu-pən kwermīn ye yermamə ai, pəh rhuvə.

³³Kini Yesu rivəh yermamə ai, miravən isok tuk narmamə, mivəhsi-pən kwənkwai kwermīn ye nimətərgi yermamə ai, məjai kwənkwai kwermīn, kini mirap nerami yermamə ai. ³⁴Kini marha faktə ye neai, mərig kafan nərigien ripam, kini meihagh əpir. Kini mini-pən tuk yermamə ai mə, “!Efata!” (Nipran rimə, “!Əkwag!”). ³⁵Məknekīn, nimətərgi yermamə ai rəkwag, kini neramin rihuatuk, mægkiar huvə.

³⁶Kini Yesu rini-əhu ətən tuk narmamə mə tukhapəh nisəvsaoyen kin norien a. Mini-əhu ətən pawk, mərig iriə kisəvsao kin mamharpin. ³⁷Kini iriə kisakur pik kin nīmətətien a, mamhani mhamə, “Man. Kwən a rapita. Rirkun nar əfrakis. Ramor huvə kəru minə mine narmamə khapəh nisəgkiarien.”

Yesu rimmor nīmətətien kirik, maməvigən narman fo taosen
(*Mat 15:32-39*)

8 ¹Ye nipig a, narmamə khapsaah khauə min misəm Yesu. Iriə, nəriə nəviginien rirkək. Ror pən Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, ²“Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kasəmīr nipig kisīsər, kini nəriə nəviginien rirkək. ³To yakher-pən kin əriə yerkwanu kamhavən, kirik rəmkərəv ye swatuk, nīmrin rapig, kini rimir, meinai tiksīn kimnhasi-pən isok.”

⁴Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəriə nəviginien? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

⁵Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”
Khamə, “Bred seven.”

⁶Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” Kini mivəh nipar bred ai, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə mə tuksəvigin narmamə kin aikin. Kini ai iriə kisor. ⁷Kwaji kəmam tiksīn min aikin. Yesu rini vi vi Kughen tukun, mini mə tukhavəhsi-pən min kimi narmamə ai. ⁸Kini kisəvigən, tupriə rəsiis fam. Misəpəh nipərpərin mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven. ⁹Iriə kiməsəvigən, narman əmə, rəmhen kin fo taosen. Kini Yesu rher rik rik kin əriə.^p ¹⁰Kini ai iriə kafan narmamə minə, mhavən ye bot, mhavən apa kwənmhan ehua kirik, nhagin e Dalmanuta.

Nəmhajoun minə kape loa kape Moses khamə tuksəm nīmətətien kirik
(*Mat 16:1-4*)

¹¹Kini ai, Farisi tiksīn khauə masəni-əhu Yesu mə to rapəh norien nīmətətien kirik ye nīmriə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen.

^p 8:1-9 Mak 6:35-44

12 Kini Yesu rikin rəpou, meihagh əpīr, mīni-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e kimiə narmamə nakəsarə ye rao e, nakhamə taksəm nīm̄tətien kirik? Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə taktəkun ai, to nakhapəh nisəmien nīm̄tətien kirik ror məknenkin.”^q 13 Kini Yesu rəpəh namhajoun mīnə a, matpən mīn ye bot, məviəfugin-pən ye nīkar lugun.

**Yesu rīmnor kwirig kimi kafan narmamə mīnə meinai
kaparhia kapə riskai pik
(Mat 16:5-12)**

14 Kini ai Yesu mīne kafan narmamə mīnə khavən ye bot, mīsəru kin bred mhavəh əmə nīpər bred kirikianə əmə. 15 Kini Yesu rīmnor kwirig kimi əriə ye nuhpikinien mīmə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi mīnə, mīne Herod.”^{r s}

16 Kini kinəsaiyoh əriə mīnə kin nīprai nuhpikinien a, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rīmə kimnhapəh nhavəhyen bred uə?”

17 Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mīni-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e nakasəm əmiə mīnə mə bred rikək? ?Nakshawor mhapəh nisəm-huvəyən? ?Mishawor mhapəh nisərig-huvəyən? Kapəmia kapə riskai pik.^t 18 Nīm̄rimio pawk əmə eikin, mərig nakhapəh nisəmien. Nīm̄ətgimio pawk əmə eikin, mərig nakhapəh nisərigien. Tukmə ror nakwəsərukīn fam narīmnar yame kitawə kimisor. 19 Nīpig yimivəh nīpar bred kirkirip, makapir-pir, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, mərig kimisəpəh nīpərpər nəviginiēn, ?nakhavai-pən ye nītip kuvhuun?”^u Khamə, “Twelef.”

20 Kini rarə maiyoh mīn əriə mə, “Nīpig yimivəh nīpər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen kisən, kini mhapəh nīpərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun?”

Khamə, “Seven.”

21 Mərig əmə rini-pən tuk əriə mə, “?Mərig rhawor? ?Nakaseinein hanə Yo?”

Yesu rīmnor huvə nīm̄rin pis kirik rhuvə mīn

22 Kini ai khauə mhavhiak mīn yerkwānu kirik nhagin e Betsaēda. Kini narmamə tiksīn kharəh nīm̄rin pis kirik mhaue kimi Yesu mə tukrərhū-pən kwermīn iran. 23 Kini Yesu rīwəh kwermi yermamə ai mīkir mīravən isok tuk yerkwānu. Kini ai, rəjai nīm̄rin, kini mərəhū-pən kwermīn iran, mīmə, “?Nakarha maməm nar uə nīkam?”

---

^q 8:12 Mat 12:39; Luk 11:29   ^r 8:15 “Yis” in nar kirik ror bred raməsiis. Yesu ramni yis meinai nəwhagien kape nəmhajoun kape loa kape Moses mīne Herod rīvən yerki narmamə, ror nərigien kapəriə raməsiis kin nahasien.   ^s 8:15 Luk 12:1   ^t 8:17 Mak 6:52
^u 8:19 Mak 6:41-44

²⁴Məknekin, yermamə ai rəm nar. Kini mimə, “Nəfrah, yakaməm narmamə kaseriwək. Mərig kisəm nəmhen əmə iriə nai minə.”

²⁵Kini Yesu rarə mərəhu-pən kwermīn ye nīmrin, kini ai yermamə ai rarha huvə. Kini nīmrin rəmtir, məm huvə nar. ²⁶Kini Yesu rher-pən kin mamni mimə, “Takvən apa imam ikin, mərig takpəh nivəniēn yerkwānu e nimasi-pən ikin.”

Pita in ramniərhav mə Yesu In Kristo

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷Kini ai Yesu mine kafan narmamə khatərhav min mhavən yerkwānu minə ipakə tuk kwənmhan ehua kirik nhagin e Sisaria Filipae. Kisəriwək mamhavən ye swatuk, Yesu ramaiyoh əriə mə, “?Mərig narmamə kamhani mə Yo e pa?”

²⁸Kini khani-pən tukun mhāmə, “Tiksin khamə Ik e Jon Baptaes; tiksin khamə Ik e Elaeja tu; kini tiksin khamə Ik e profet kupən kirik kape Kughen.”^v

²⁹Kini In raiyoh əriə mə, “?Mərig kimiə nakamhani mə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rimə, “Ik e Kristo.”^{w x}

³⁰Kini ai Yesu rini-əhu ətən pən tuk əriə mə tukharəh nhani-pəniēn tuk narmamə.^y

Yesu rimnəkupən mīrkun, mīni-ərhav mə tukrimhə, kini mīmragh min

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹Kini Yesu ririkakun maməvhag kimi kafan narmamə minə mimə, “Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmheyen ye narimnar khapsaah. Nəmehuə kape nəmə minə Isrel, mine jif pris minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, tuksəməkin Yo mhani mə Yo jakmhə. Mərig nipig kisisər tukruə mivən, kini Yo jakimragh min.” ³²Rini-ərhav-pən huvə tuk əriə, məknekin Pita rikir In, mwapta irəriə, kini mamniəhu-pən nəgkiariēn yame Yesu rimini.

³³Mərig Yesu rarar, məm kafan narmamə minə, mīni-pən skai tuk Pita mimə, “!Setan! !Ap ikin e! Nərigiēn kafam ripəh nəmheniēn kin nərigiēn kape Kughen. Nərigiēn əmə kape yermamə.”

Yermamə kape Yesu tukrəta ye narimnar yame in atuk rorkeikei

(Mat 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴Yesu rokrən kin narmamə mifam aikin a, mine narmamə kafan, khauə kini rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig

---

^v 8:28 Mak 6:15   ^w 8:29 Jon 6:68-69   ^x 8:29 “Kristo” mine “Mesaea” kwəm nəmhen. Nipran rimə, “Yermamə yame Kughen rimini kupən mə tukrher-pə kin tuk niwəh-miraghien ətawə.”   ^y 8:30 Mak 9:9

kin Yo, tukramækeikei mæta ye nærigien kafan, kini tukmæ rærig pawk næmhøyen ræmhen kin næmhøyen ye nîmhøyen ye nai kamarkwao kin, mærig tukrikwasig kin Yo.^z ³⁵Yermamæ yame ramgin tuk kafan nîmraghien, tukramækeikei mîmhæ. Mærig yermamæ yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukraræ ye nîmraghien rerin. ³⁶Tukmæ yermamæ kirik kafan nautæ rehuæ pik ye tokrei tanæ e, mærig in ramarakikin kafan nîmraghien tukun, nanmîn tukrerwei. ³⁷Mærig nar kirik rîrkæk mîn tuk nivøhyen nîmri nîmraghien kafan. ³⁸Narmamæ yame kasaræ ye rao e kwæsæpæh Kughen masor pik tævhagæ has. Tukmæ nakauris kin nîni-ærhavyen nhagik mîne nægkiarien kafak ye nîmri mîrh, Yo mîn jakauris kin nîni-ærhavyen nhagim nîpîg Yo, Ji Yermamæ, jakrerig-pæ mîn kimawæ agelo rhakæ minæ ye neihuøyen kape Rîmik.”^a

9 ¹Kini Yesu rini-pæn mîn, “Yakamni-pre æfrakis tuk æmiæ mæ narmamæ tiksîn kasaræ ikin e to khapæh nhamhøyen miseriaji nîpîg narmamæ tuksæm Kughen ravæh nehuøyen tuk narmaruyen ye narmamæ.”^b

Kughen ramhajoun mæ Yesu in Tîni, nîmrîn rukreikin muæ mor pîsin
(*Mat 17:1-9; Luk 9:28-36*)

²Nîpîg sikis ruæ mîvæn, Yesu rikîr Pita, Jemes mîne Jon mishaktæ fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pîsin æmæ kimîrhkwasiq kin. Kharærer mhræm mæ nîprai Yesu rukreikin muæ mor pîsin. ³Neipæn kafan rhawæn pik. Kini to yermamæ kirik ye tokrei tanæ e rîpæh norien neipæn kirik rhawæn mæsiæ mæknakin. ⁴Kini yermamæ misir ai kafan kîrhæm yemasur kupæn mir kape Kughen kiraru, Elæja mîne Moses, kratærhav-pæ mîn, mawægkiar irisir Yesu.

⁵Kini Pita rini-pæn tuk Yesu mæ, “Yhajoun, rhuvæ mæ kimasir jakrharæ æmæ ikin e. Pæh yakrharkwopæk nîmæ kisisær: Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elæja kirik.” ⁶(Khrîgin, kini Pita rîmnægkiar apnapîg æmæ).

⁷Mæknekin napuæ kirik reiwaiyu, muvrîg æpîs æriæ. Kisærig nægkiarien kirik risi-pæn ye napuæ mîmæ, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. !Taksætærig kin In!”^c

⁸Mæknekin, krharhaha, mrhîpæh mîn nîrhæmîen æriu. Yesu pîsin æmæ ramærer.

⁹Kini khasi-faktæ ye tukwas, Yesu rîmîni-æhu ætæn pæn tuk ærisir mîmæ, “Takhîpæh nîrhævsøyen kin mîrheriaji Yo, Ji Yermamæ, jakîmragh mîn ye nîmhøyen kafak.” ¹⁰Kini irisir kimîrhîvæh tîm tîm nægkiarien kape Yesu, mærig irisir atuk æmæ kîrhayoh ærisir mîne

^z 8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27   ^a 8:38 Mat 10:33   ^b 9:1 Mak 13:30   ^c 9:2-7 Wok 3:22; 2 Pita 1:17-18

mihimə, “?Nəgkiarien e ramni, tukrimhə mimragh min, nipran ramni naha?”

¹¹ Kini kinirhaiyoh Yesu mihimə, “?Rhawor nəmhajoun kape loa kape Moses khamə Elaeja tukraməkeikei muə məkupən kin Kristo?” (*Mal 3:1*)^d

¹² Kini Yesu rimə, “Nəfrakis. Elaeja rimnəkupən muə tuk nətu-huvəyen narimnar fam. ?Mərig rhawor Nəkwəkwə kape Kughen rimə ‘Narmamə tuksəməkin Ji Yermamə kini tukrərig nəmhəyen ye narimnar ripsaah?’^{e f}
¹³ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Elaeja ruauə ta. Kini narmamə kasəripən nərigien kapəriə misor ahas pən tukun, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini.”^g

Yesu rimnəkota nanmin has ye pikwarien kirik

(*Mat 17:14-21; Luk 9:37-43*)

¹⁴ Irisir krhuə iriə narmamə minə kape Yesu, misəm min narmamə khapsaah. Nəmhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə kape Yesu kasotgoh kimi əriə minə. ¹⁵ Məknekin misəm Yesu, kisakur, kini misaiyu mhavən tukun misətərum-pən iran.

¹⁶ Kini Yesu raiyoh kafan narmamə mimə, “?Nakasotgoh kimi nəmə minə e tuk naha?”

¹⁷ Kini mərig yermamə kirik ruə mini-pən tukun mə, “Yhajoun, yo yimirəh kafak pikwarien muə mə jakəm Ik, meinai nanmin has raməmir iran, mamor in reinein nəgkiarien. ¹⁸ Tukmə nanmin has rərer-pən pik iran, kini maməsua kin, ramimir-pən ye nimoptanə. Nehe nəkwan ramtərhav, mamoh kwəruə, kini nipran rikimkim pik. Kini yakaiyoh-pən kafam narmamə mə tuksəko-ta nanmin has, mərig kaseinein.”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towei, nhatətəyen kapəmiə rirkək. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nipig nakpishatətə irak? Harəh pikwarien en mhauə.”

²⁰ Kini kharəh mhauə kimin. Nipig nanmin has rimnəm Yesu, məkneikin ror pikwarien a rətəmnimin, maməsok-əsok ye nimoptanə. Kini nehe nəkwan ramtərhav rhawən.

²¹ Kini Yesu raiyoh-pən rim pikwarien mə, “?Rimnor məknekin m-kivhuun ai taktəkun?”

Kini rini-pən tukun mə, “Rimnamarkəskəh mirikakun. ²² Nipig ripsaah nanmin has raməsua-pən kin ye nap uə ye nu, mamarkut mə tukrimhə. Tukmə nakirkun nasituyen, rikim reiwaiyu tuk əmawə, kini masitu.”

^d 9:11 Əmru Mat 11:14, 17:12, mine Luk 1:17.   ^e 9:12 Sam 22:1-18; Aes 53:3;

Mal 4:5-6   ^f 9:12 Aes 53:3 ramni mə Mesaea tukrərig nəmhəyen tuk narimnar ripsaah.

^g 9:13 Mat 11:14

23 Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakhawor mamaiyoh mə yakirkun nasituyen uə? Yakirkun norien narimnar fam kimi narmamə yamə mine kashatətə irak.”^h

24 Məknekin, rim pikwarien ai rok-rapomh mini mə, “Yakamhatətə, mərig kafak nhatətəyən rarkəskəh. !Takor yo mə jakhatətə pik min iram!”

25 Kini Yesu rəm mə narmamə kamhauə ipakə tukun, kini rəgkiar pən skai kimi nanmin has mimə, “Ik nanmin hah. Nimətərgim rəru. Nakeinein nəgkiarien. Yakamni-pre tuk ik mə takəta ye pikwarien e, mipəh min nuəyən tukun.”

26 Məknekin nanmin ai rok-rapomh mor niprai pikwarien ai rətəmnimin kini mətə iran. Kini iriə kisəm niprai pikwarien ai mamhani mhamə, “Ruamhə əgkəp.”ⁱ 27 Mərig Yesu rivəh kwərmin, mivi haktə, kini rhekimter.

28 Kini Yesu rauru-pən min imə, iriə pisin əmə kafan narmamə minə kinh kisaiyoh In mhamə, “?Kimawə yakshawor miseinein nəkotayen nanmin has a?”

29 Kini Yesu rimə, “Nanmin has yamə mine kisor məknekin, nəhuakien pisin əmə rirkun nəkotayen əriə.”^j

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Kini khatərhav-pən min aikin mamhavən misapita yerkwanu minə e Galili. Mərig Yesu rirəh norkeikeiyen mə narmamə tukharkun kwənmhaan yame In ramarə ikin,^k 31 meinai In raməwhag kimi kafan narmamə minə mamni mə, “Yermamə kirik tikreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak. Mərig tukshopni pawk Yo, tukreriaji nipig kisiser, Kughen tukror min Yo yakimragh.”^l 32 Mərig narmamə minə kafan kharəh nharkunien niprai nəgkiarien a. Mhagin min kin naiyohyən kin nipran.^m

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Kini khatərhav-pə min ye yerkwanu kirik, nhagin a Kapaneam, mhavən ye nəkwai nimə. Kini Yesu rimnaiyoh kafan narmamə mimə, “?Naksəriwək ye swatuk, masotgoh kimi əmiə minə tuk naha?” 34 Kini iriə kharəh nhaniyən nar kirik tukun meinai kimnamhauə ye swatuk masotgoh mə iriə pa nhagin in rehuə rapita əriə minə tiksın.

35 Kini Yesu ritei-əhu məkwətə mokrən kin kafan narmamə twelef khauə, kini mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimiə kirik rimə tukreihuə

^h 9:23 Mat 21:21; Mak 11:23 ⁱ 9:26 Mak 1:26 ^j 9:29 Swatuk pisin kirik tuk niniyən v. 29: “Nanmin has yamə mine kisor məknekin, nəhuakien əmə mine nəpəhyən nəviginiyən, rirkun nəkotayen əriə.” ^k 9:30 Jon 7:1 ^l 9:31 Mak 8:31; 10:32-34 ^m 9:32 Luk 9:45

mapita narmamə, kafan nərigien tukraməkeikei meiwaiyu əgkəp. Kini mamor atuə kin əmə kape narmamə.”ⁿ

³⁶Kini rirəh kwajikovə kirik məríp in ye kwerkwan irərìa. Mirəh-si haktə, mini-pən tuk əriə mimə, ³⁷“Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. Kini pəh nien mə ramasitu əmə irak, məríg ramor min kimi Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”^o

Yermamə yame rirəh nini-hahyen ətawə, kitawə kirik en
(*Mat 19:6-9; Luk 9:49-50; 17:1-2*)

³⁸Kini Jon rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun. Yermamə kirik e yakasəm rawəh nhagim maməkota nanmin has kin ye narmamə. Kini yakhani-əhu meinai rirəh nien mə kitawə kirik.”

³⁹Məríg Yesu rini-pən tukun mə, “Takhapəh nhani-əhuyen. Yermamə yame rawəh nhagik mamor nimtətien kin, to rirəh narar-minien mini has nhagik. ⁴⁰Yermamə yame rirəh nini-hasien ətawə, in kitawə kirik.^p ⁴¹Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu ye pənkin, mivəhsi-pre kimi əmiə meinai kafak e kimiə, kini Yo e Kristo, kini kwən en, tukrivəh əfrakis nərokien iran.”^q

⁴²Kini Yesu rini min mə, “Məríg tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpinien ehua kimin. Kini narpinien a tukriskai rapita yame kiruk-pən kapier kirik ye nipətək nuan, karkwərhao kin apa ye tame tahik mə tukrəmnim. ⁴³Kini tukmə kwermim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehua kin kwermim kwis mir, yame nap to rapəh nipisien.^r ⁴⁴In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipisien.^s ⁴⁵Kini tukmə nihum ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh nihum kirikianə, mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nihum kwis mir. ⁴⁶In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipisien.^t ⁴⁷Kini tukmə nimrim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikianə mivən kin apa ye rao ye neai. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nimrim kwis mir.^u ⁴⁸In aikin

“ ‘Sirət minə to khapəh nhamhəyen,

ⁿ 9:35 Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26   ^o 9:37 Mat 10:40   ^p 9:40 Mat 12:30; Luk 11:23   ^q 9:41 Mat 10:42   ^r 9:43 Mat 5:30   ^s 9:44 v. 44 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.   ^t 9:46 v. 46 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.
^u 9:47 Mat 5:29

Kini nap min to rapəh nīpisien.’

(Aes 66:24)

⁴⁹“Nap tukrəsaah-əsaah pən ye narmamə fam rəmhen kin yame kaməviətəg-pən nīgar ye nəviginien. ⁵⁰Nīgar in nar huvə kirik. Kini mərig tukmə nīgar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Pəh narəyen kapəmīə tukrheikən, kini takasarə ye nəmərīnuyen.”

?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 ¹Kini Yesu rarə mītərhav min aikin mivən provins e Judia, mivən maməmīr apa nīkar nu kirik nhagin e Jodan. Kini narmamə khapsaah kimnhauə min masəm In. Kini In raməvhag kimi əriə, rəmhen kin yame In ramor rerin.

²Kini Farisi tiksin khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tukmə-ru mə tukrini nəgkiarien kirik rapəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Rhawor tukmə yerman rəpəh kafan piraovin? ?Ramakapir loa uə nīkam?”

³Kini Yesu raiyoh-pən əriə mīmə, “?Naha e loa Moses rimivəhsi-pre kimi əmīə məkupən?”

⁴Kini iriə khamə, “Moses rimneighan kin mə yerman rirkun nīraiye nəkəkəkə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in.”^v

⁵Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Moses rimirai loa en meinai kapəmīə kapə riskai pik. ⁶Mərig kupən, nīpig Kughen rimnəəhu nīmoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’ (Jen 1:27) ⁷Ror məknakin mə yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriu piraovin mwarə kirikianə. ⁸‘Tukwarə mə nīprairiu kirikianə.’^w (Jen 2:24) Kini iriu kwis tukwarə kirikianə. ⁹Meinai Kughen riməviəfugin məknakin əriu, yermamə to rīpəh nakapirien narəyen kapəriu.”

¹⁰Kini ai, Yesu mine kafan narmamə khareg-pə yerkwanu, kini iriə kisaiyoh-pən min kin. ¹¹Kini In rini-pən min tuk əriə mīmə, “Yerman yame rapəh kafan piraovin mamvən mamarkurək-pən min ye piraovin pisin, ramor təvhagə hah ye kafan hanə piraovin.^x ¹²Kini piraovin yame rəpəh kafan yerman, kini mivən mamarkurək-pən min ye yerman pisin, in min ramor təvhagə has ye kafan hanə yerman.”

Yesu rivəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə minə

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³Kini narmamə tiksin khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm Yesu, mə In tukrəəhu-pən kwermīn irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə. ¹⁴Kini Yesu

^v 10:4 Nəgkiarien e raməmīr ye Dut 24:1-4. ^w 10:7-8 Efes 5:31-33 ^x 10:11 Mat 5:32

rəm, niemhaa rhai In, kini mægkiar skai pən kimi əriə mimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en. ¹⁵Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin ripəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien rewaiyu rəmhen kin kwajikovə, to rapəh nivənyen ye Rao ye Neai.”^y ¹⁶Kini In mipik kwajikovə minə kini mərəhu-pən kwermīn irəriə, kini mivəhsi-pən nihuvəyən kimi əriə.

**Yermamə kirik kafan nautə rehuə, məriḡ rorkeikei mə tukrarə ye
nimraghien rerin**

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷Kini Yesu rarə, mapitan kin əriə, kini yermamə kirik raiyu muə məm. Kini mənīmkuḡ ye nīmrin. Mini-pən tukun mimə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mine yakamarə rerin?”

¹⁸Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyən. Kughen əmə In rhuvə. ¹⁹Ik nakwirkun ta loa yame Moses rimini mə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napir-pənyen tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Kini mipəh neikuəyən kin nəkrəhyen. Tuk nipig minə fam takamsiai rimim mine nisnim.”^z

²⁰Kini kwən ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

²¹Kini Yesu rəm tim tim kwən ai, kini morkeikei pik. Mini-pən tukun mimə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyən. Takvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye rao ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²²Nipig kwən ai rimnəriḡ nəḡkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah. Rarar map ta ye Yesu.

²³Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə kini mini-pən tuk əriə mimə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivənyen pəh Kughen rarmaru irəriə.”

²⁴Kini kafan narmamə kisakur kin nəḡkiarien ai. Kini in rarə mini-pən min tuk əriə mimə, “Kwajikovə kafak minə, rəutən pik tuk yermamə tuk nivənyen pəh Kughen rarmaru iran.”^a ²⁵?Nakasəriḡ mə narmiragh ehua kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nīkam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a pəh Kughen ramarmaru iran.”

^y 10:15 Mat 18:3   ^z 10:19 Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20.

^a 10:24 Nakirkun niniyen min məknekin, “Riskai pik tuk yermamə yame ramətiḡtə pik ye kafan nautə, tuk nivənyen ye Rao ye Neai.”

²⁶ Kini narmamə kafan minə kisakur, minəsaiyoh əriə minə, mhamə, “I!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

²⁷ Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə ripəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁸ Kini Pita rhekimter maiyoh min mimə, “?Mərig rhawor irəməwə? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə, uə nəsimien kafan tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen, ³⁰ narimnar a to khapəh nharkək-min-ien tukun. Yermamə ai, tukrivəh tain ye tokrei tanə e rəmhen kin wan hundred, rəmhen kin nimə, mine piauni, mine nisini, mine kafan kakə, mine kafan kwajikovə, mine nəsimien kafan (mərig tukhauh min in). Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin. ³¹ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukprihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”^b

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min
(*Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*)

³² Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Yesu rikir əriə mhavən. Kini kafan narmamə kisakur pik. Kini narmamə apnapig tiksın yamə mine kimnhakwasig kin əriə, kimnhagin min. Kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef mə tukhauə kirikianə. Kini mini-ərhav narimnar yame tukritərhav-pən tukun. ³³ Kini mini-pən mimə, “Taksərig-ru. Taktəkun ai kamhavən Jerusalem. Kini ikin aikin a, narmamə tiksın tuksərhəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi Jif Pris mine namhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə tukshopni Yo. Miseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, ³⁴ pəh tuksarh iakei irak, kini misərig-əvhin əpəs Yo, misərkis-ərkis Yo, kini mishopni Yo. Kini mərig jakamragh min ye nipig yame ror kisisə kin.”^c

Jemes mine Jon kwaiyoh kin nar kirik tuk Yesu
(*Mat 20:20-23*)

³⁵ Kini ai, Jemes mine Jon, kwajikovə mir kape Sebedi, kirauə mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Yhajoun, yakworkeikei nar kirik mə takor kimi əmru.”

³⁶ Kini Yesu raiyoh mə, “?Nakworkeikei naha?”

^b 10:31 Mat 20:16; Luk 13:30   ^c 10:32-34 Mak 8:31; 9:31

³⁷Kini krəmә, “Yakworkeikei mə kimru kirik tukrəkwtə ye nīkarim matuk, kini kirik tukrəkwtə ye mawor, nīpig Ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

³⁸Mərig Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Kimiru nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhen mə takwərig min nəmhəyen ye nīpraimiru rəmhen kin yame Yo jakərig uə? ?Uə nakramə kimiru nakwəmhen mə takwarə ye nīpig ətən rəmhen kin yame Yo jakarə iran?”^{d e}

³⁹Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhen.”

Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru nakrarkun nīwərigien nəmhəyen rəmhen kin yame Yo jakərig. Kini kimiru nakrarkun min narəyen ye nīpig ətən rəmhen kin yame Yo jakarə iran.^f ⁴⁰Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwtə ye nīkarik matuk, kini kirik ye mawor, Yo yakeinein nīvəhsi-preyen. Mərig Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimini-ta mimə iriə tuksəkwtə ikin.”

⁴¹Nīpig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin nar yame Jemes mine Jon kwaiyoh kin, niemhaa rhai əriə tukun.

⁴²Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor ətən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehuə minə kasəviətərəkkin-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə.^g ⁴³Mərig rīpəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə minə tiksın, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə.^h

⁴⁴Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukramkir əmiə maməkupən, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmiə fam ⁴⁵meinai Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə yīmauə mə narmamə tuksor atuə kin kafak. Mərig yīmauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nīmraghien marpin nīmraghien kin kape narmamə fam.”ⁱ

Yesu rimnor huvə nīmri Batimeas

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwanu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mhatərhav min, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin. Kini nīmrin pis kirik ramkwətə ye nīkar swatuk. Nhagin e Batimeas.

^d 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50   ^e 10:38 Ye v. 38, Yesu rimnəgkiar kin nuhpikinien məkneikin, “?Nakrarkun niranīm-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə? ?Uə nakrarkun nīrawəhyen baptaes yame Yo jakpiwəh uə?” Mərig Translesen Komiti rimnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprāi nuhpikinien mirai əmə nīpran.

^f 10:39 Wok 12:2; Rev 1:9   ^g 10:42 Luk 22:25-26   ^h 10:43 Mat 23:11; Mak 9:35

ⁱ 10:45 Mak 10:45 in rəmhen kin nuknei nərigien kape nəkwəkwtə e yame Mak rimirai.

(In kwajikovə kape Timeas). Nipig fam in ramawə-pən kin mane tuk narmamə. ⁴⁷Kini nipig in rimnərig mə Yesu, yemə Nasaret, ramuə, ramokrən kin mamni mə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rikim tukreihuə tuk yo.”

⁴⁸Kini narmamə khapsaah kisəgkiar-pən skai kimin, mhamə, “!Ah! Pim.” Mərig in ramrīrpən əmə ye nokrənien. Mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rikim tukreihuə tuk yo.”

⁴⁹Kini Yesu rarar, mini-pən tuk əriə mimə, “Hani-pən tukun mə ruə.” Kini iriə khavən misokrən kin nimrin pis ai, mhamə, “Eh. Agien. Yuvən. Ramokrən kin ik.”

⁵⁰Kini nimrin pis a rarar məknekin məpəkiək-ta kin kafan kot, kini mivən məm Yesu.

⁵¹Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?” Kini rini-pən tukun mə, “Yhajoun. Yakorkeikei mə nimrik tukrarha, pəh yakəm nar.”

⁵²Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Rhuvə əmə. Takamvən. Nhatətəyen kafam rimnor ik nakwahuvə min.”

Məknekin nimrin rarha. Kini rəm nar. Kini ai in mikwasig kin Yesu.^j

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

11 ¹Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwanu mir kiraru, nhagriu e Betfas mine Betani, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kiraru kafan, mimə ²“Takravən yerkwanu a nakaravaag-pən ikin. Mwəm kwaji dongki kirik kipəh nəsuə-hanəyen iran, kimirkwəji. Nakrarsin, mwəsig mirauə. ³Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre əmiru mimə, ‘?Nakwhawor mawor məknekin?’ Nakrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsüə ye dongki e. Pəh nien mə tuk tu, rarpin-pre min.’”

⁴Kini ai, kiravən mwəm kwaji dongki ai ramərer ye nīkar swatuk. Kimirkwəji ipakə tuk kwəruə ye nimə kirik. Kini kirarsin, ⁵narmamə tiksın kasərer aikin minəsaiyoh əriu mhamə, “Eh. Kwərə mir. ?Nakwhawor marirsın dongki e?” ⁶Kini iriu krəni-pən nəgkiarien yame Yesu ruini-pən ta tuk əriu. Kini nəmə minə ai kiseighan kin. ⁷Kirarəh dongki ai mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeinə-pən ye nīmetai dongki. Kini Yesu rəsüə iran.^k ⁸Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mimhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nīmar nai misətu-pən min ye swatuk. ⁹Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən ehüə mamhani,

^j 10:52 Mak 5:34 ^k 11:7 Yesu ramkwotə-pən ye dongki, profesi ye Sek 9:9 ruauə minor nəfrakisien kin.

“!Səgnəgin Kughen!¹

Pəh khawəhsi-haktə Kwən e ramuə ye nhag Yermaru.

¹⁰ Narmaru yen kupən kape kapətawə kaha Deved ruauə min.

!Səgnəgin Kughen yerpirig!”^m (Sam 118:25, 26)

¹¹ Kini Yesu ritərhav-pən Jerusalem mivən ye nimə ehua kape Kughen, kini mamətamə. Rinenaiyu ta, iriə kafan narmamə twelef, kharerig-pən min yerkwanu kirik, nhagin e Betani.

Yesu rimini hah nai e figtri, ror siə kin

(Mat 21:18-19)

¹² Kəni rikwamer kin, iriə khatərhav min Betani, kini Yesu rimnəmkərvən. ¹³ Kini məm nai e figtri, raməger, nimarin ripsaah. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nimarin in əmə e in əmə. Rimə-ta tukrəm kwənkwan kirik, məriɡ kwənkwan rirkək, meinai ripəh neriaji-hanəyen nipiɡ tukrikuə iran.” ¹⁴ Kini Yesu rəɡkiar-pən kimi figtri a mimə, “Yermamə tukripəh min nəniən kwənkwan tuk nipiɡ kirik.”^o Narmamə kafan minə kisəriɡ nəɡkiariən ai.

Yesu rimnəkota narmamə yamə mine kasor nar apnəpiɡ ye

nimə ehua kape Kughen

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Nipiɡ khatərhav-pən Jerusalem, Yesu rivən ye nimə ehua kape Kughen. Kini minaməko yerhav narmamə yamə mine kasor salem kin narimnar, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərakita kin narimnar yame ramswin haktə ye tebol kape narmamə yamə mine kasor jenis ye mane; kini məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.^p ¹⁶ Kini mini-əhu mə narmamə tukhapəh nhəpikien narimnar mhavən ye Nimə Ehuə kape Kughen. ¹⁷ Kini mor kwirig kimi əriə mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Nimə Ehuə kape Kughen, nimə kape nəhuakien kape narmamə minə fam rarkurao ye tanimtanə.’

(Aes 56:11) Məriɡ kimiə naksor ruə rəmhen kin ‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’”

(Jer 7:11)

¹⁸ Yesu rinaməɡkiar, kini narmamə kisakur kin, misəgiən tukun. Ror pən, jif pris minə, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kimnhagin kin, masarhakin swatuk tuk nhopniyen.^q ¹⁹ Məriɡ rinamenaiyu, Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin.

¹ 11:9 Kimnhani mə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh mirəgh əməwə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ^m 11:10 Kaməni nipe e ye nipiɡ kape Pasova. ⁿ 11:13 Luk 13:6 ^o 11:14 Yesu rəɡkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikiniən kirik, mini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. ^p 11:15 Yesu rimnor məknekin, mamor fulfilem profesi kirik ye Sek 14:21. ^q 11:18 Mak 14:1

Yesu rimnəvhag kin nuhpikinien kape nai a figtri
(*Mat 21:20-22*)

²⁰Kini rikwamer kin, yenpig-enpig, kisəri-pən min swatuk ai, mhaue misəm nai ai figtri. Rinaukei minəriaji nuan minə. ²¹Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarrien kape Yesu. Mini-pən tukun mə, “!Yhajoun, əmru! Nai e nimini has, rinaukei.”^r

²²Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takshatətə ye Kughen. ²³Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə tukmə kimiə kirik rhatətə huvə ye Kughen, mini-pən tuk tukwas e mə tukraiye məsok pirə ye tahik məmmim, mipəh niniyen ye rikin kiraru, mhatətə əmə ye Kughen, kini nar en tukror əfrakis.^s ²⁴Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə naksəhuak, narimnar nakasayoh kin kimi Kughen, takhani nəfrakisien iran mə takhavəh, kini en mhavəh.^t ²⁵Tukmə naksəhuak, mərig tukmə yermamə kirik rimnor nar kirik ripəh nəmhenien kimi əmiə, takhapəh nisarpinien tai kafan təvhagə. Kini Kughen, Rimimiə ye Neai, In tukripəh min narpinien tai təvhagə hah kapəmiə.^u ²⁶Kini mərig tukmə kimiə nakasor tai təvhagə hah, Kughen min tukrarpin min tai təvhagə hah kapəmiə.”^v

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu
mə rimasip-kaa
(*Mat 21:23-27; Luk 20:1-8*)

²⁷Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav-pə min Jerusalem. Kini Yesu rəriwək mivən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif Pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses mine nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel, khauə misəm In. Masayoh In mhamə, ²⁸“?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuva. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar minə e. ³⁰?Hani-pə ru tuk Yo mə pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

³¹Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw-ni e? Tukmə kitawə khani mə, Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrimə, “?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?” ³²Mərig to khapəh min nhaniyen mə, yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, meinai

^r 11:21 Yesu ramni hah figtri ye Mak 11:14. Əmru futnot kafan. ^s 11:23 Mat 17:20

^t 11:24 Mat 7:7 ^u 11:25 Mat 6:14-15 ^v 11:26 Nəgkiarrien ye v. 26 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”³³ Ror pən khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Hei? Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh ninipre-min-ien mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

Yesu rimini nuhpikinien kirik kin plantesen kape grep
(*Mat 21:33-46; Luk 20:9-19*)

12¹ Yermamə kirik rimnəsim kin grep ye kafan plantesen, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviəsis-pənien kwənkwai grep ikin. Mə nehen tukraiyu, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer aikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksin, tukhapik nəriə tiksin, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin.”² Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan manaja mə tukrivən məm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep ne yamehuə kape plantesen, rəmhen kin nərok kafan.³ Mərig iriə kisasar, mharaptərəkin manaja ai, misərkis-ərkis, mishər-pən kin mə tukrirerig, mharəh nhavəhsi-pənien nar kirik kimin.⁴ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Rivən, kini khauh kapən kapə, misor ahas pən tukun.⁵ Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Mərig khauh min mishopni. Kini mərig yemehuə ai kape plantesen rher-pən min kin kafan tiksin narmamə khavən; narmamə minə ai kisor ahas pən min tuk əriə. Tiksin kasərkis-ərkis əriə; kini tiksin kimuh əriə, khopni əriə.⁶ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen, kafan narmamə kwənharkək. Kafan yermamə kirikianə əmə: Tini keikei. Rher-pən min kin mə tukrivən. Ye nərigien kafan rimə, ‘Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, khasiai.’⁷ Mərig iriə kimisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatur e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’⁸ Məknekin kharaptərəkin, mishopni, mharəh nipran misarkwərhav kin ye nəkwai plantesen.”^{x y}

⁹ Yesu rini-pən tuk nəmehuə minə ai mə, “?Yamehuə kape plantesen ehua tukrhawor min? Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə a, mərəhu-pən plantesen ye kwermi narmamə pisin.¹⁰ Tukmə ror kimiə nakharəh nisəvhəkin-hanə-yen nəgkiarieren yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,

^w 12:1 Aes 5:1-2   ^x 12:8 Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In.
^y 12:8 Hib 13:12

“ ‘ Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə
kimisarakikin,
mərīg Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir
məkupən.

11 Nar e Kughen Yermaru rimnor.

Rikitawə ragien pik tukun.’ ” (Sam 118:22,23)

12 Kini nəmasur minə ai kimisorkeikei mə tukharaptərəkkin Yesu,
meinai kharkun mə kafan nuhpikinien ramni hah əriə. Mərīg iriə
kimnhagin kin narmamə, misap.

**Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarrien
ye nikarin kape takis**

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Kini nəmehuə minə tiksın kisher-pən kin Farisi minə, mine nukwhao
kape King Herod, khauə misaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə
tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarrien kirik ripəh nəmhenien.^z 14 Kini ai iriə
khauə misəm In, mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə
Ik yermamə atuaturuk. Nakrəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam
nərigien, meinai rikim ripəh nəsikien mə yermamə kirik rhaktə uə
yermamə kirik reiwaiyu, mərīg nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam
raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. Kini yaksorkeikei mə
jakharkun mə, ?Ratuaturuk ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi
Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam? 15 ?Tukasəkeikei misərok takis uə
nikam?”

Mərīg Yesu ruirkun mə iriə narmamə kape neikuəyen minə tiksın. Kini
mini-pən tuk əriə mə, “?Nakshawor misarkut mə taksapita Yo? Havən-ru
mharəh siren kirik mhauə pəh yakəm.”

16 Kini khavən, mhavəh siren, mhauə. Kini raiyoh-pən əriə mə,
“?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

Khamə, “Nanmi Sisa. Mine nhagin.”

17 Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Namhen. Nar kape Sisa,
havəhsi-pən kimi Sisa. Mərīg nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi
Kughen.” Kisərīg nəgkiarrien kape Yesu, kisakur pik kin.^a

**Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarrien ye nikarin
kape nimraghien rerin**

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kini Sadusi minə tiksın khauə misəm Yesu. Sadusi minə a khamə
ta mə tukmə yermamə rimhə to ripəh nimragh-minien ye rao ye neai.^b
19 Kini kisaiyoh kin nərigien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses

^z 12:13 Luk 11:53-54   ^a 12:17 Rom 13:7   ^b 12:18 Wok 23:8

rimirai ye Loa mimə, ‘Tukmə yerman rimhə-tan kin piraovin kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, piau yerman ai tukraməkeikei mikir piraovin ai tukreimək.’ Ye nərigien a, iriu kirirkun niraptəəkinien nhag piauni yame rimamhə.^c 20 Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nimirin nupan rarkurək kini mipəh nirəhyen kafan kirik kwajikovə, mimhə. 21 Kini tukmə yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhə, kini mipəh neiməkien, kini mimhə min. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin 22 meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. Kini en piraovin a rimhə min. 23 Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə a seven iriə piauriə minə, ?piraovin a tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

24 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmə ror nakseinein nəgkiarieren ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein min nirkunien kape Kughen. 25 Tukmə narmamə yamə mine khamhə mamragh min to khapəh nisarkurəkien. Norien kape narkurəkien rimnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə ye rao ye neai. 26 Kini ye nikarin kape nimragh-minien, tukmə ror nakhapəh nisəhuekinien nəkwəkwə yame Moses rimirai tu, mə Moses rimnəm nai kirik ramuək. Aikin, Kughen rimnamni-pən tukun mimə, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.’ (Eks 3:2,6) 27 !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhəkupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə kasəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh! !Kimiə naksətəwao əfrakis!”^d

Naha loa in rehuə pik
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Kini yhajoun kirik kape loa kape Moses rimnərig nəgkiarieren minə ai, mə Yesu ramhoprai huvə, kini ruə minamaiyoh pən In mimə, “?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəripənien?”^e

29 Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni mimə,

“ !Kimiə nəmə Isrel! !Taksərig huvə! Kughen in Yermaru kapətawə. Kini In pisin əmə In Kughen. 30 Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen

^c 12:19 Moses rimini məknekin ye Dut 25:5-6. ^d 12:27 Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. ^e 12:28 Luk 10:25-28

karəmiə, mine ye nərigien karəmiə, mine ye nəsaninien karəmiə.’
(Dut 6:4-5)

³¹Loa yame rikwasig kin ramni mimə,

“Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor
huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk
əmiə.’
(Lev 19:18)

Loa kirik min rirkək yame in rapita yamə mir e.”

³²Kini yhajoun kape loa kape Moses a rini-pən tukun mimə, “Yhajoun.
Nakaməfrakis mə Kughen pisin əmə In Yermaru. ³³Kini tukasəkeikei
misorkeikei In ye rikitawə fam, mine ye nərigien kapətawə, mine ye
nəsaninien kapətawə. Kini misorkeikei min narmamə yamə mine kasarə
ipakə tuk ətawə minə rəmhen kin yame kasorkeikei atuk ətawə minə.
Nəri-pəniēn loa mir e rapita nuhyen narmiragh mivaan tuk nivəhsi-
pəniēn kimi Kughen.”^f

³⁴Kini Yesu rəm mə nəgkiariēn kape kwən a rhuvə pik, kini mini-pən
tukun mimə, “Ik nakuauə pakə ta tuk narmaruyen kape Kughen.”

Əmə aikin, narmamə kinisauris kin naiyohyen Yesu kin nəgkiariēn skai
kirik.

Yesu rimivəh-si əhu Fərisi minə kin naiyohyen əutən kafan
(Mat 22:41–23:3; Luk 20:41-47)

³⁵Kini Yesu rivan apa ye nimə ehuə kape Kughen, maməvhag kimi
narmamə, mamaiyoh əriə mimə, “?Rhawor e nəmhajoun kape loa kape
Moses kamhani mə Kristo In kwənərəus əmə kape Deved? ³⁶Mərig,
səmru, Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə
tukrini mə,

“Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,
“Əkwətə ye kwermik matuk
Meriaji nipig jakor Ik takehuə ye tikmir minə
kafam.” ’ ’^g

(Sam 110:1)

³⁷Kini Yesu rirpən mimə, “Ye nəgkiariēn e, Deved rimmokrən kin Kristo
mə ‘Yermaru.’ ?Mərig nakshawor mamhani mə Kristo in kwənərəus əmə
kape Deved?”

Yesu rəgkiar aikin, narmamə khapsaah kisərig kisagien.

³⁸Kini Yesu rimmor kwirig kimi əriə, mimə, “Kimiə takasərig əmiə
tuk nəmhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk nivəhsi-
pəniēn neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik
mə narmamə minə fam tuksaowiə kin əriə mhasiai əriə. ³⁹Kini tukmə
khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən,
kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan

^f 12:33 1 Saml 15:22; Hos 6:6   ^g 12:36 Kughen rimini-pən nəgkiariēn e tuk King Deved.

kaŋe nisiayen. ⁴⁰Kini tukmā piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan narimnar. Kini masəhuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. !Ah! Narpinien kapəriə tukriskai rapita.”

Piahwaru yame kimnamhə-tan kin rimivəhsi-pən mane kimi Kughen
(Luk 21:1-4)

⁴¹Kini Yesu ramkwətə ye nəkwai nimə ehuə kaŋe Kughen, ipakə tuk kwənmhan yame kivəhsi-pən mane kaŋe Kughen ikin. Kini maməm narmamə kamhəvəhsi-pən mane kapəriə. Narmamə khapsaah, kapəriə mane rehuə, kamhəvəh-si-pən mane ehuə. ⁴²Kini piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə, kafan mane rirkək. Kini in rivəhsi-pən əmə siren^h kiraru.

⁴³Kini Yesu rokrən kin narmamə kafan minə khauə. Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə piahwaru e kimhə tan kin, kafan mane rirkək, mərig in rimivəhsi-pən mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə minə tiks in kimhəvəhsi-pən.ⁱ ⁴⁴Narmamə ai kimhəvəhsi-pən əmə nīpar mane, mamhapəh nīpərin. Mərig piahwaru e kafan mane rirkək pawk, mərig rimivəhsi-pən fam mane yame tukrivəh nimri nəviginien kin nan.”

Yesu rimini mə nimə ehuə kaŋe Kughen tukrimir
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

13 ¹Kini ai, Yesu rimitərhav ye nimə ehuə kaŋe Kughen, yermamə kirik kafan rini-pən tukun mimə, “Yhajoun, əmru. Nimə ehuə kaŋe Kughen kimnor kin kapier ehuə, kini nimə minə e khahuvə pik.”

²Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Əmru. Nimə ehuə minə e, tukoh-ətəg-ətəg kapier iran, kipəh nīpəhyen kirik.”^j

Nahasion yame tukruə ye Nipig Kwasig
(Mat 2:3-14; Luk 21:7-19)

³Kini Yesu rimnəkwətə ye nihu takwar kirik, nhagin e Olif, mivag-əhu kin nimə ehuə kaŋe Kughen. Kini Pita mine Jemes mine Jon mine Andru khauə misəm In. ⁴Misaiyoh-pən In mhamə, “Yaksorkeikei mə takni-pə tuk əmawə mimə ?narimnar minə e tukruə ye naha nipig?”

⁵Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə reikuə irəmiə. ⁶Narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə. ⁷Kini nipig naksərig mə narmamə kamhəh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhəpəh nhaginien.

^h 12:42 Yesu to rapəh niniyen “siren” mərig rimə mane kaŋe nəmə Isrel e “lepta.”

ⁱ 12:43 2 Kor 8:12 ^j 13:2 Luk 19:44

Narimnar minə e tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a.
⁸Narmamə tukhauh əriə minə. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən apa tanə pisin mhauh əriə minə. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə. Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nahasien, rəmhen kin piraovin yame ramərig nəmhyen ye nipig kape neiməkien.

⁹“Mərig takasərig əmiə. Tukeighan kin əmiə naksərer ye nimri mirh. Kini tukərkis-ərkis əmiə ye nəkwai niməhuak kapəriə. Meinai kimiə kafak narmamə minə, takasəkeikei misərer ye nimri nəmasur kape gavman mine ye nimri nəmasur kapəmiə tuk nini-ərhavven Nəgkiarien Huvə kape Kughen kimi əriə.^k ¹⁰Tikni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ikin minə fam rarkurao ye tokrei tanə, kwasig ikin Nipig Kwasig tukripiruə. ¹¹Mərig tukmə kivəh əmiə mə taksərer ye nimri mirh, rikimiə tukripəh nəpouyen. Mhapəh nisərigien mə, ‘?Jakhawni-pən tuk əriə?’ Takhani-ərhav nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pre kimi əmiə meinai pəh nien mə kimiə nakasəgkiar, mərig Nanmin Imərhakə tukrəgkiar ye tikinhermiə.^l

¹²“Ye nipig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriə minə mine nisiriə minə, miseighan kin əriə kamhopni əriə. ¹³Narmamə tuksəməkin əmiə, misor ahas pən kimi əmiə meinai kimiə nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer timtim miseriaji nipig kwasig, Kughen tukrivəh miragh əriə.”^m

Nahasien ehuaə apa Jerusalem
(Mat 24:15-28,42-44; Luk 21:20-24)

¹⁴Kini pəh yermamə yame raməvhuekin nəkwəkwə e tukrirkun. Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə naksəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame roriah pik nar,’ ramərer ye kwənmhan yame ripəh nien mə tukramərer ikin, kimiə e Judia taksap miserkwaig ye takwar.”ⁿ ¹⁵Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivəniən imə tuk nipikien narimnar kafan.^o ¹⁶Tukmə yermamə raməmir yerki nəsimien kafan, to ripəh nivəniən yerkwanu tuk niwəhyen kafan neipən. ¹⁷!Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine kisor tipriə, kini mine yamə mine jiriə minə kasomaah hanə, meinai tuksərig rahas pik.^p ¹⁸Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmiə ye nipig kape nəhig ¹⁹meinai nahasien ehuaə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnəruəhu nimoptanə meriaji-pə ai taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a.^q ²⁰Mərig Kughen

^k 13:9 Mat 10:17-20   ^l 13:11 Luk 12:11-12   ^m 13:13 Mat 10:22; Jon 15:21

ⁿ 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11   ^o 13:15 Luk 17:31   ^p 13:17 Luk 23:29   ^q 13:19 Dan 12:1; Rev 7:14

rimnəraitā nīpīg kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə to khapəh nhamraghien tukun. Mərig In rimnərai nīpīg a mə tukrivəh miragh narmamə yamə minə In rimīrpen əriə mə kafan narmamə minə.

²¹ “Nīpīg a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimiə takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ²² Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nīmətətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə minə Kughen ruirpen əriə.” ²³ Mərig kwasig ikin narimnar a ruə, yakamni-pre ta tuk əmiə mə takasərig əmiə.”

²⁴ Kini Yesu rīrpin mamni-pən tuk əriə mīmə, “Kini nīpīg kape nahasien tukruə mor infamien,

“ ‘Mīrh tukripis,

Kini makuə to rīpəh min nəsiəyen;

²⁵ Kini kəmhau minə tuksəsaah,

Kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-

kiu.’”^s

(Aes 13:10, 34:4)

²⁶ Kini Yesu rīrpin mīmə, “Kini en, kwasig ikin, narmamə tukpisəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikakien.^t

²⁷ Kini ai, jakher-ərhav kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.” ²⁸ Sətərig min kin nuhpikinien kin nai a figtri. Tukmə nīpīg yame kwermīn rinaurə kini nīmarin rinəmhaier, kimiə nakharkun mə kwənhauə ipakə tuk nəsimien en. ²⁹ Rəmhen əmə kin yame tukmə naksəm narimnar məknekin, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə. ³⁰ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine ritərhav-pə. ³¹ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək, mərig nəgkiarien kafak to rīpəh nirkəkien tuk nīpīg kirik. ³² Mərig narmamə fam kiseinein nīpīg kape narimnar minə e tukruə iran. Agelo minə ye neai, mine Yo Ji Kughen, kimawə yakseinein min. Mərig Rimik pisin əmə In rirkun.

³³ “!Takasərig əmiə! !Mhapəh nisapirien! Meinai kimiə nakseinein nīpīg yame narimnar minə e tukruə iran. ³⁴ Tukrəmhen kin yermamə kirik yame ritərhav iman yerkwānu mamvən yerkwānu pisin. Kwasig ikin ritərhav, rəhi-pən kafan narimnar kimi narmamə pisin minə mə tukasəm vi vi, kini mərəhu wok pisin pūsun kimi əriə. Kini mīni-pən tuk yermamə yame ramərer tuk kwəruə mīmə, ‘Takamarha.’” ³⁵ Rəmhen əmə min kin kimiə takasərig əmiə meinai nakseinein nīpīg yame Yaməhuə kape nimə tukruə iran. Tukmə ror tukruə yenaiyu. Uə tukruə yenpīg əru, uə tukruə

^r 13:22 Rev 13:13   ^s 13:24-25 Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10   ^t 13:26 Rev 1:7

^u 13:27 Mat 13:41

yenpig-yenpig, uə tukruə yerkwaiha.^v ³⁶Tukmə In ramuə ye naha nipig, pəh In tukripəh nəmien mə kimiə nakasapir. ³⁷Yakamni-pre tuk əmiə, mamniərhav-pən min tuk narmamə mə takasərig əmiə nipig fam.”

Namehuə kape nəmə Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopniyen Yesu
(*Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53*)

14 ¹Kini nipig a, tukharaptəəkkin nəviginien ehuə kin bred yame yis rirkək iran tukhani nahu kin. Jif pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses kinasarhakin swatuk mə tukharaptəəkkin apis-apis Yesu mishopni. ²Iriə kimnhani mhamə, “Pəh khapəh nharaptəəkkinien In ye nipig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə [niemhaa rhai əriə kini] khauh apnapig əmə əriə minə.”

Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu
(*Mat 26:6-13; Jon 12:1-8*)

³Kini Yesu rivən Betani mivən ye nəkwai nimə kape Saemon. Kwən ai kupən rimivəh nimhəyen əutən ye tikin. Kini Yesu raməvigin hanə, piraovin kirik ruə mivəh botel kirik kimnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Botel ai, senta aikin kamni kimə nad: nimrin rhaktə pik. Kini piraovin a rəsikta botel, mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.^w ⁴Mərig narmamə tiksni niemhaa rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e rorih senta e? ⁵Rhuvə pik mə to in rəvrai əmə; mirkun nivəhyen mane rəmhen kin tri hundred taosen vatu^x kin tuk nivəhsi-pənien kimi yavən has minə.” Kini kishek pian a.

⁶Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo. ⁷Yavən has minə tukasəmīr kimiə miriə nipig fam. Kini tukmə nakhamə taksasitu irəriə nakharkun nisasituyen irəriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh narəyen kitawə-m kimiə nipig fam.^y ⁸Piraovin e rimnor huvə-pə kimi Yo ye nirkunien kafan. Mavi-təg-pə senta ye niprak mapnəpenə ye niprak mə tuknim Yo.^z ⁹Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan
(*Mat 26:14-16; Luk 22:3-6*)

¹⁰Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivən məm jif pris minə tuk norien swatuk tuk neighan-pənien kin

^v 13:35 Luk 12:38   ^w 14:3 Luk 7:37-38   ^x 14:5 Khapəh nhaniyen tri hundred taosen vatu, mərig kimnhani mə, “Tri hundred denarii.” Tri hundred denarii in rəmhen kin mane yame yermamə kirik rawəh kape newk kirikiana.   ^y 14:7 Dut 15:11   ^z 14:8 Jon 19:40

Yesu ye kwermiriä. ¹¹ Rivən məm əriä, rikiriä ragien, kini kimnhani mə tukhavəhsi-pən mane kimin. Kini Judas rivən, mamərə, mawhin nipig tuk neighan-pənien kin Yesu kimi əriä.

Lodsapa

(*Mat 26:17-19; Luk 22:7-13*)

¹² Kini nipig kape nəviginiən e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipig kape nəviginiən e kamni kimə Pasova. Kini narmamə tukasəkeikei mhauh kwaji sipsip kirik misor nəviginiən ai kin. Kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən mhamə, “?Ik nakmə jakhavən hiə misor apnəpenə ye nəviginiən kape Pasova?”^a

¹³ Kini Yesu rher-pən kin kafan yermamə kiraru mimə, “Tukmə nakratərhav-pən Jerusalem, mwəm kwən kirik ramrəh jag ehuə kirik kimiruk-pən nu iran. Kini takrakwasig kin in ¹⁴ mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. Kini mirəni-pən tuk yemehuə kape nimə mirəmə, ‘Yhajoun rimher-pə kin əmru mə jakrauə mwayioh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame in mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginiən kape Pasova?’ ¹⁵ Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən ye kwənmhaan ehuə apa yerpirig ye nimə yame kimnətu huvə ta narimnar m-fam kape nəviginiən aikin. Kini takwor apnəpeinə ye nəviginiən aikin.”

¹⁶ Kini kratərhav miravən Jerusalem mwəm narimnar rəmhen kin yame Yesu ruini ta. Kini iriu kwor apnəpenə fam ye nəviginiən kape Pasova.

Yesu rimini-ərhav mə Judas tukreighan-pən kin In kimi tikmir minə

(*Mat 26:20-30; Luk 22:14-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25*)

¹⁷ Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan ¹⁸ misofugin ye tebol misəvigin. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak. Kimiə kirik e kitawə kasəkwətə.”^b

¹⁹ Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu minəsaiyoh əriə minə mhamə, “?Pa? ?Yo?”

²⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə kirik ye narmamə twelef kafak yame yakaweires kwis bred ye supsup ye pənkin. ²¹ Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən. !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighan-pən kin Yo ye kwermiriä! !Kwən a tukrivəh narpinien ehuə!”^c

^a 14:12 Eks 12:6 ^b 14:18 Sam 41:9 ^c 14:21 Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tanə, ripihuvə!” Mərig niprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehuə.”

²² Kini kiməsəvigin ta, Yesu rīvəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun. Kini ai mhapu-hapu mivəhsi-pən kimi əriə. Mini-pən tuk əriə mimə, “Sən. In e nprak.” ²³ Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini kimnhanim. ²⁴ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Nitawik e. Ramor əpu nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiyyu mivəh miragh narmamə rehuə.”^d ²⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mimə to yakpəh ninim-minien waen meriaji minim min ye rao ye neai.”

²⁶ Kini iriə kimisəni nipe kirik,^e kwasig ikin khatərhav mhavən ye takwar kirik nhagin e Olif.

Yesu rīmīni-ərhav mimə Pita tukrini-ərhav mə in reinein In
(*Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38*)

²⁷ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nhatətəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“Jakuh yermamə yame raməm huvə sipsip minə,

kini sipsip kafan minə tuksaiyyu rik rik.”

(Sək 13:7)

²⁸ Kini Yesu rirpin mimə, “Mərig nipiğ jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”^f

²⁹ Mərig Pita rini-pən tukun mimə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksın tukrimir; mərig nhatətəyen kafak to riphəh nimirien.”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakə-hanəyen mikiraru, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

³¹ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mimə, “Tukmə khamə tukshopni ərau, to yakpəh niniyen mə yakeinein Ik.” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien kirikianə.^g

Yesu rīmavən apa Getsemane maməhuak
(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³² Kini ai iriə khavən min apa yerkwanu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mimə, “Kimiə taksəkwətə ikin e. Pəh yakvən maməhuak.”^h

³³ Kini In mikir Pita mine Jemes mine Jon, irisir min. Rikin rərhakis pik. ³⁴ Kini rini-pən tuk ərisir mimə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə tukun. Takarhəmir eikin e, marharha-huvə.”ⁱ

³⁵ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur maməhuak. Mamaiyoh Kughen mimə, “Rimik, tukmə nakeighan kin, nəmhəyen en tukrirkək tuk

^d 14:24 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sək 9:11; 1 Kor 10:16; Hib 9:20   ^e 14:26 Ye Nəviginiyen kape Pasova, kwasig ikin kasəvigin, nəmə Isrel kimisəni nipe tiksın ye Ol Sam 113-114. Misəvigin ta, ai, misəni nipe tiksın ye Ol Sam 115-118.   ^f 14:28 Mat 28:16; Mak 16:7
^g 14:31 Jon 11:16   ^h 14:32 Jon 18:1   ⁱ 14:34 Jon 12:27

Yo.”³⁶ Kɪni mɪmə, “Tatə, tukmə rikim ragien, aweh, vəhsi-ta nəmhəyen’ yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”^k

³⁷Kɪni ai In rirerig-pə min tuk ərisir. Məm irisir krhapir yeru. Kɪni rini-pən tuk Pita mə, “Eh, Saemon, ?Rhawor nakamapir? ?To nakpəh narhayen kape nɪpig kwakwə uə? ³⁸Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nɪpraimiə rəpou.”

³⁹Kɪni ai In mirerig min maməhuak. Mini-pən əmə min nəgkiarɪen a. ⁴⁰Kɪni ai mirerig-pə min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimirisir. Mərig irisir kwərhauris mirheinein nar yame tikrhini-pən tukun.

⁴¹Kɪni ai In rɪvən min. Marə muə min yame ror kisisər kin. Rini-pən tuk ərisir mə, “?Rhawor? ?Nakarhapis hanə? !Infamien! Nɪpig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi nəmə has minə. ⁴²Rhekimter, pəh kamhavən. !Rhəmru! Yermamə yame rikin rimnagian tuk neighan-pənien kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ipakə ta.”

Tikmir minə kape Yesu khauə mharaptərəkin In

(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12*)

⁴³Yesu raməgkiar hanə, məknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, ritirhav-pə. Nukwhao ehuə kamhakwasig kin, mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kape Moses, mine nəmehuə kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a. ⁴⁴Judas ruini-pən ta tuk əriə mɪmə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en. Takharaptərəkin, mhakir mhavən, mhapəh nisorien rap.”

⁴⁵Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mɪmə, “Yhajoun,” məturəm-pən kimin. ⁴⁶Kɪni ai iriə khauə mharaptərəkin Yesu. ⁴⁷Mərig yermamə kirik ramərer ipakə tukun, rəvi kafan nau nisə mərəru ta nimətərgi yor atuə kin kape hae pris.^l

⁴⁸Kɪni Yesu rini-pən tuk əriə mɪmə, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə? ?Rhawor nakamhapik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkin Yo? ⁴⁹Nɪpig fam kitawə-m kimiə kasəmɪr ye nimə ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkinien Yo. Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeikei mor nəfrakisien kin.”^m

^j 14:36 Nəgkiarɪen kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikinien ye nəmhəyen.”

^k 14:36 Mak 10:38; Jon 6:38 ^l 14:47 Jon 18:10 rimə Pita e rimnərəru nimətərgi kwən a.

^m 14:49 Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

⁵⁰Kini mærig narmamə kafan kisap ta iran.ⁿ ⁵¹Mærig yermamə kirik yame rimikwasig kin Yesu rətəut əmə. Kini nīpig kharaptərəkin kwən a, ⁵²rəta ye neipən kafan maiyu kopiə kopiə əmə map.^o

Yesu rimmərer ye nīmri kaonsel

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris. Jif pris minə mine nəmehua kape nəmə Isrel minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kwəsofugin ta əriə minə aikin. ⁵⁴Kini Pita rikwasig kin əriə, mærig ripəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nīpig ruə pakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini mivən məkwətə iriə narmamə kape hae pris minə masərkəp. ⁵⁵Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kimisarha kin narmamə tiksın yame tukhauə miseikuə ye Yesu, ai khauh mishopni. Mærig kharəh nisəmien yermamə kiraru yamə mir tikrani nəgkiarien kirikianə.^p ⁵⁶Narmamə khapsaah kishekimter maseikuə ye Yesu, mærig nəgkiarien kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁵⁷Kini narmamə tiksın kishekimter mhani nəgkiarien eikuə ramvən tukun mhamə, ⁵⁸“Yakasərig ramni mə, ‘Yo jakatmətəgətəg Nimə ehua kape Kughen yame narmamə kimisor; mærig kwasig ikin ye nīpig yame ror kisisəg kin, jakəriy yame rivi yame to yermamə ripəh nivhirəkinien.’ ”^q ⁵⁹Iriə kamhani mhani mærig nəgkiarien kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁶⁰Kini ai, hae pris rərer ye nīmriə mini-pən tuk Yesu mimə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ?Rhawor e kamhani məkneikin nəgkiarien iram?”

⁶¹Mærig Yesu rərer əmə mamənapig. Kini hae pris rarar maiyoh min mimə, “?Rhawor? ?Ik e Kristo? ?Kughen yame kamni vi vi In, Ik kafan e kwajikovə uə?”

⁶²Kini Yesu rimə, “Yo en. Takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehua. Kini takpisəm min Yo jaksi-faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶³Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemha rimnhai ni]. Mini mə, “?Rhawor kitawə kasarha kin hanə narmamə yame tukhani hah In? ⁶⁴Nakwəsərig ta mə rimini hah Kughen. ?Rikimiə ramhaw-əsik? ?Tukshawor In e?”

Kini khamə tukraməkeikei mimhə.^r

ⁿ 14:50 Sam 31:11   ^o 14:52 Narmamə tiksın kamhani mə kwən a raiyu kopiə kopiə maməp, Mak en, yame rimirai nəkwəkwə e Mak.   ^p 14:55 Nam 35:30 mine Dut 17:6; 19:15 khamə tukmə tukhopni yermamə hah kirik, yermamə kiraru tikrani nəgkiarien kirikianə, ai khopni.   ^q 14:58 Jon 2:19-21   ^r 14:64 Loa kape nəmə Isrel, ye Levitikas 24:16, rimə tukmə yermamə kirik ramni hah Kughen, tukhopni.

⁶⁵Kini tiksin kishekimter masərig-əwhin. Tiksin kisarkis-ətərəkin nimrin mir, mhauh mhani-pən tukun mhamə, “!Eh, profet! !Ni-ru mə pa e rimuh Ik!”^s Kini narmamə minə kape hae pris kisəsik In mhakir.

Pita rimini mə in reinein Yesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶Kini Pita raməmir ipakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini piraovin kirik, yasitu kape hae pris, ruə. ⁶⁷Məm Pita ramərkəp. Rəm tim tim kini mimə, “Eh, ik min kirik. Nakamkwasiɡ kin yemə Nasaret e Yesu.”

⁶⁸Mərig Pita rimə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” Mitərhav meiwaiyu min maməmir ye kwəruə kape rukwanu a. Kini man kirikianə rəkakə.^f

⁶⁹Kini yasitu a kape hae pris rarə muə min. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mə, “Kwən e, in kirik min a.” ⁷⁰Mərig Pita rimini neikuəyen iran.

Rapəh norien tu, narmamə yamə mine kasəmir aikin khani-pən tuk Pita mhamə, “Nəfrakisien, ik əfrakis kirik min a. Meinai ik min yemə Galili.”

⁷¹Mərig Pita rini-pən skai tuk əriə mimə, “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. Tukmə yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.”

⁷²Məknekin, man rəkakə mikiraru. Pita, rikin raiyu məsik nəɡkiarien yame Yesu rimini mimə, “Man tukripəh hanə nikakəyen mikiraru, takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini rərig rahas pik; rikin rərhakis masək.

Yesu ramərer ye nimri Paelat

(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

15 ¹Yenpig-enpig əɡkəp, jif pris, mine nəmehua kape nəmə Isrel, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə tiksin min kape kaonsel kape nəmə Isrel kaharaih mhun nəɡkiarien kirik. Mhani-pən tuk narmamə tiksin mə tuksərkis-ərkis Yesu. Kini mhakir In mhauə mhakir-pən kimi Paelat, yamehua kirik kape Rom.^u ²Kini ai Paelat raiyoh In mimə, “?Ik e Ik Yermaru kape yemə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Nəfrakisien e nakamni.”

³Kini jif pris minə khani-ərhav neikuəyen rehua yame kimisəm-pən ye Yesu. ⁴Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor nakpəh nəɡkiarien? Əmru. Kamhani nəɡkiarien rehua iram.”

^s 14:65 Aesea 11:3 rimə Mesaea, uə Kristo, nar apnapig mə ramapir, mərig tukrirkun naha nhagin yame narmamə kasor. Narmamə e kasarkis nimri Yesu kini mhamə tuksəm-ru mə to Yesu rirkun əfrakis min əriə uə nikam. ^t 14:68 Kopi akwas tiksin kape Niutesteman khapəh nhaniyen mə man kirik rəkakə aikin. Kamhani əmə mə Pita raməmir ye kwəruə kape rukwanu a. ^u 15:1 Luk 22:66

⁵Kini Paelat rimnəm mə Yesu ripəh niniyen nar kirik, rakur.†

Paelat rimə Yesu tukraməkeikei mimhə
(*Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39–19:16*)

⁶Ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kwəvəhsi-pən ta ye kalabus, kini yamehua ririsin kirik ramvən. ⁷Kini narmamə tiksin kasəmīr ye kalabus meinai khamə tukhauh gavman, kini mishopni narmamə tiksin. Iriə kirik, nhagin e Barabas. ⁸Kini nəmə Isrel kimnhauə misəm Paelat mamaiyoh-pən in mə tukror norien yame ramor rerin mirisin yermamə kirik ye kalabus. ⁹Kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Naksorkeikei mə jakrisin Yermaru kape nəmə Isrel uə?” ¹⁰In ramaiyoh məknai kin meinai in rimnəm ta mə jif pris minə kimisərhəu-pən Yesu ye kwermīn meinai kasəməkīn Yesu tuk yamai mə narmamə fam kisorkeikei In.

¹¹Kini jif pris minə kimnhani mhani-pən tuk kuwhen a mhamə tukhapəh niseighanien kin Yesu mə tukritərhav, mərig mə tukseighaan kin Barabas.” ¹²Kini Paelat raiyoh-pən min əriə mimə, “?Mərig jakhawor kwən yame kimīə nakamhani mə In Yermaru kape nəmə Isrel?”

¹³Kini iriə kisokrən ehua mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

¹⁴Mərig Paelat raiyoh-pən min əriə mə, “?Tuk naha? ?Naha norien yame rimnor rahas?”

Mərig iriə kisokrən ehua pik min mhamə, “!Əsik-haktə In ye nai kamarkwao kin!”

¹⁵Kini Paelat rimnorkeikei mə tukror rikiriə, meighaan kin Barabas ritərhav ye kalabus. Kini rimə tukərkis-ərkis Yesu, kikir In kavən kiruk haktə In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kasarh iakei ye Yesu
(*Mat 27:27-31; Jon 19:2-3*)

¹⁶Kini mobael tiksin khakir Yesu mhavən ye nimə ehua kape Paelat kini misokrən kin nukwao kape mobael minə mə tukhauə. ¹⁷Kini kharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin. Kini mharəh nərəus kirik ror nhirin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. ¹⁸Kini masokrən kin mamhani mhamə, “!k e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawa yakamhasiai !k!” ¹⁹Kini mamhauh kapən kapə kin nai, masərig-əwhin, kini misənimkur ye nimrin mhamə kamhasiai In. ²⁰Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə In ye nai kamarkwao kin.

---

† 15:5 Aes 53:7; Mak 14:61   * 15:11 Wok 3:13-14

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(*Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

²¹Kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rim Aleksanda mine Rufas. In ramvən apa Jerusalem, kini khani-əhu misarkut kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kin kape Yesu.^x ²²Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nipran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).^y ²³Kini ye kwənmhaan a khavəhsi-pən waen kimi Yesu yame kəvit-pən nimar nai kirik kamni kimə “mir”.^z Mərig Yesu ripəh ninimien.

²⁴⁻²⁵Rampigpig hanə, kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masarukin daes tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan.^a ²⁶Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mimə, “In e Yermaru kape nəmə Isrel.” Kini misarkwətərək-in-pən ye nai kamarkwao kin. ²⁷Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor. ²⁸Məknekin, nəgkiarien ye Nəkəkəwə kape Kughen ruauə, yame rimə, “Kiməsəvheikin In iriə nəmə has minə.”^b

²⁹Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kasarh iakei pən iran. Masəwhan-əwhan kapəria kapə. Kini mamhani mhamə, “In en! Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien nimə ehə kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisisər əmə!”^c ³⁰Intah. Əta-ru ye nai kamarkwao kin meiwaiyu, mivəh miragh atuk ik.”

³¹Kini jif pris minə mine nəmhajoun minə kasarh min iran. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miraghien In. ³²Rhuvə mə Kristo e, In yermaru kape nəmə Isrel, tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.” Kini kwəwə mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kwarpakwə kimi Yesu.

Yesu rimamhə

(*Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

³³Yerkweiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok. ³⁴Kini ye tri klok, Yesu rokrən ehə mimə, “!Elae! !Elae! ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”^d

^x 15:21 Rom 16:13   ^y 15:22 Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nipran rimə “kerhə irə jir.”   ^z 15:23 Tukmə ror kaməvit-pən mir ye waen tuk nini-əhuyen nəməmhəyen.   ^a 15:24 Sam 22:18   ^b 15:28 Nəgkiarien ye v. 28 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.   ^c 15:29 Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58   ^d 15:34 Yesu raməni Ol Sam 22:1 ikin e. Nīməhəyen kape Yesu rimnor fulfilem ye profesi ye Ol Sam 22.

³⁵Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarinen ai mhamə, “Sərig-ru. In ramokrən kin Elaeja.” ³⁶Kini kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nīpərpər neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim. Kini mimə, “?Pəh kisəm-ru mə to Elaeja ruə masitu iran uə?”^e

³⁷Mərig Yesu rarə mokrən ehuə min kini ai kafan neihagien ritərhav.

³⁸Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai nimə ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nīpərin kiraru. Rəhipu apa yerpirig əgkəp meiwaiyu. ³⁹Kini yamehuə kape mobael yame ramərer ipakə tuk Yesu məm nimhəyen kape Yesu kini mimə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁴⁰Kini Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri nisin kwajikovə mir nhagriu Jemes mine Joses, karharer isok, iriə nīpiraovin tiksın masəm In.^f ⁴¹Nīpig Yesu rimavən Galili, irisir ai karhikwasig kin In, mirhasitu iran. Kini nīpiraovin apnapig minə khapsaah apaikin, kimnhatərhav-pən Jerusalem iriə min mhaue.

Josef yemə Aramatia riminim Yesu

(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁴²Nīpig a, kamni kimə napnəpənəyen meinai tikəni rikwamer kin nīpig kape Sabat. Ipakə mirh rivə, ⁴³Josef, yemə Aramatia kirik, ritərhav-pə. In yermamə kirik kape kaonsel kapəriə, yame yermamə kamhasiai in. Kini in min rawhin narmaruyen kape Kughen mə tukruə. Ramgin pawk, mərig rimnarar mivən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin nīprai Yesu. ⁴⁴Paelat rimmərig mə Yesu rimamhə aihuaa əmə, rakur pik kin. Kini mokrən kin yamehuə kape mobael maiyoh in mimə, “?Yesu ruamhə əfrakis uə?”

⁴⁵Kini yamehuə ai reighan kin. Kini Paelat reighan kin Josef mə tukrivən mirəh nīprai Yesu. ⁴⁶Kini Josef rivən mirəhsi-əhu nīpran ye nai kamarkwao kin, mivən mivəh nimri neipən huvə kirik muə muvrig nīpran kin neipən a. Kini mirəh mivən mərəhu ye nəpag kapier kirik yame kinor huvə ta. Kini mətapig əswasig kin kapier ehuə kirik. ⁴⁷Ye nīpig a, Meri, pian Magdala, mine Meri nisin Joses, iriū kimawəm kwənmhaan yame rimmərhəhu-pən Yesu ikin.

Yesu rimamragh min ye nimhəyen

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

16 ¹Rinamenaiyu, nīpig kape Sabat rinamor infamien, Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri, nisin Jemes, krhivən mirhivəh

^e 15:36 Sam 69:21   ^f 15:40 Luk 8:2-3

nimri nīmar nai tīksin yame nēmiovin rapien huvə. Mīrhivən mə tukrhor-pən ye nīprai Yesu. ²Kōni rikwamer kin, ye Sande, yenpīg-enpīg əgkəp, krhivən ikin nīprai Yesu raməmīr ikin. Mīrh ririkakun mamhaktə, ³karhivən hanə ye swatuk, marhini-pən tuk ərisir mīrhimə, “?Pa tukrasitu irətāsir tuk nəsoktayen kin kapiēr yame kimnhaukrai əswasig pən tuk Yesu?” ⁴Irisir kīrhini məknaikin meinai kapiēr a in rehuə pīk, mərig karhini hanə marharha-pən, mīrhəm mə kinəsok ta kin kapiēr a.

⁵Karhivən imə ye nəpag kapiēr ai, mīrhəm pīkwarien kīrik, kafan kot rəpōmh mhawən. Ramkwətə ye kwermīrisir matuk. Kīrhəm, kīrhakur. ⁶Mərig rini-pən tuk ərisir mīmə, “Takrhīpəh nīrhiginien. Yakirkun mə nakarharhakīn Yesu yemə Nasaret, yame kimīruk haktə ye nai kamarkwao kin. Mərig In rīrkək eikīn e. Ruimragh ta. Rhuəru mīrhəm. Tamhekin e kimnəruəhu ikin. ⁷Takrhivən mīrhini-ərhav-pən tuk narmamə mine Pita mīrhimə, ‘In rīnəkupən ta kin əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nīsəmīen In aikīn, rəmhen kin yame In ruini-pre ta tuk əmiə.’” ⁸Kīni pia misir a krhitərhav, meinai kimīrhigin pīk, kīni marhətəmnimin. Ror pən krhīpəh nīrhini-əsah-pənien tuk narmamə.^h

Yesu rīmamragh mīn, narmamə khapsaah kasəm Inⁱ

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹Yesu rarə mīmragh mīn ye Sande yenpīg-enpīg əgkəp. Aikin mītərhav-pə tuk Meri, pian Magdala yame Yesu rīmnəkota nanmīn has seven iran kupən. ¹⁰Kīni pian ai rīvən məm narmamə yamə mine kimnəmhakwasig kin Yesu, yame kasərig rahas pīk tukun, misasək. Məvsao-pən kin kimi əriə. ¹¹Mərig nīpīg kimisərig mə Yesu rīmīmragh mīn kīni Meri mīn rīmnəm, iriə khapəh nhanien nəfrakisien iran.

¹²Kīni ai, yermamə mir kīraru kape Yesu kaweriwək ye swatuk, Yesu rītərhav-pən tuk əriu. Nīpran rukrekin pisin. ¹³Kīni kīrarerīg mīravən mwəvsao kin kimi narmamə mīnə kafan; mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

Yesu rīmatərhav-pə tuk kafan narmamə mīnə

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wok 1:6-8)

¹⁴Kasarə mamhavən, narmamə leven kape Yesu kasəvigīn, Yesu rītərhav-pən mīn tuk əriə; kīni məkīar-pən skai kimi əriə meinai iriə

^s **16:7** Mat 26:32; Mak 14:28 ^h **16:8** Kopi akwas tīksin kape Niutesteman ye nəgkīarien kape nəmə Gris kharpīn nəgkīarien ye ves 8 mhamə, “Mərig nīpīraovin mīnə ai kimnhau misəvsao-pən kin kimi Pita mine narmamə yamə mine kasəmīr aikīn. Misəvsao kin narimnar yame kwən ai rīmīni-pən tuk əriə. Kwasig ikin ye narimnar mīnə a Yesu atuk rītərhav-pən tuk əriə mīvəhsi-pən nəgkīarien kimi əriə mə tukhatərhav misarkurao ye tanimtanə misəvsao kin Nəgkīarien Huvə kape Kughen. Nəgkīarien ai ramni mə Kughen rīrkun nīwəh-mīraghien narmamə mīrkun nəmviviyen narmamə kape rerin.”

ⁱ **16:8** Nəgkīarien ye v. 9 meriāji 20, rīrkək ye kopi akwas tīksin kape Niutesteman. Keinein mə pa nhagin rīmīrai.

khapəh nishatətəyən iran. Kini kaparhia kapə riskai pik. In rimməgkiar skai pən tuk əriə meinai khapəh min nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kape narmamə minə tiksın yame kimisəm In, mamhani-ərhav mə rimimragh min.^j ¹⁵Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Taksəkeikei mhavən misarkurao ye tanimtanə mhani-ərhav nəgkiarien huvə kape Kughen.^k ¹⁶Yermamə yame rhatətə irak, kini mor baptaes, Kughen tukrivəhsi-pən nimraghien rerin kimin. Mərig yermamə yame ripəh niniyen nəfrakisien irak, Kughen tukrini mə tukrivəhsi-pən narpinien kimin mə tukrivən apa ye nap ehua.^l ¹⁷Kini narmamə yamə mine kishatətə irak, Kughen tukror nımtətien tiksın ye nimraghien kapəriə. Tukharkun nisəkotayen nanmin has ye narmamə ye nhagik; mharkun min niniyen nəgkiarien pisin pisin;”^m ¹⁸mharkun nirəhyen snek, mərig snek to ripəh nəsien əriə; mharkun ninimien kakonə, mərig to khapəh nhamhəyən kin; mharkun nərhəhu-pəniyen kwermiriə ye narmamə yamə mine kamamhə, kini tuksəsanin.”ⁿ

¹⁹Yesu Yermaru raməgkiar infamien, Kughen rivəh In mhaktə mivən ye rao ye neai. Taktəkun ai, In ramkwətə ye kwermi Kughen matuk.^o

²⁰Kini narmamə kafan kimnhatərhav misəvsao kin Nəgkiarien Huvə ikin minə fam. Kini In ramasitu irəriə. Kini mamor nımtətien ripsaah ye nimraghien kapəriə mə narmamə tukhani nəfrakisien iran.^p

---

^j 16:14 1 Kor 15:5   ^k 16:15 Wok 1:8   ^l 16:16 Wok 2:38   ^m 16:17 Wok 2:4; 8:7
ⁿ 16:18 Luk 10:19; Wok 28:3-6   ^o 16:19 Wok 1:9-11; 2:33-34   ^p 16:20 Wok 14:3; Hib 2:3-4